

Haanja valla terviseprofiil

2010

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. ÜLDANDMED	7
1.1. Pindala ja asukoht	7
1.2. Rahvastik ja asustus	7
1.2.1. Rahvaarv	7
1.2.2. Rahvastiku sooline ja vanuseline jaotus	8
1.2.3. Sündimusnäitajad	9
1.2.4. Suremusnäitajad	11
1.2.5. Loomulik iive	12
1.2.6. Ränne	13
1.2.7. Rahvastiku rahvuslik koosseis	14
1.2.8. Asustustihedus	14
1.3. Kohaliku omavalitsuse võimekus	15
1.3.1. Kohaliku omavalitsuse eelarve	15
1.3.2. Kohaliku omavalitsuse üldine võimekus	17
2. SOTSIAALNE SIDUDUS JA VÕRDESED VÕIMALUSED	18
2.1. Tööturu situatsioon	18
2.1.1. Maksumaksjate arv	18
2.1.2. Brutotulu	18
2.1.3. Miinimumpalga saajad	19
2.1.4. Töötus Haanja vallas	20
2.1.5. Demograafiline tööturusurveindeks	20
2.2. Ettevõtluse areng	22
2.2.1. Majanduslikult aktiivsed üksused	22
2.3. Toimetulek	24

2.3.1. Ravikindlustusega kaetud.....	24
2.3.2. Puuetega isikud, töövõimetus.....	24
2.3.3. Toimetulekutoetused.....	26
2.3.4. Sotsiaaltoetused.....	27
2.3.5. Sotsiaalteenused.....	27
2. 4. Kaasatus kogukonna tegevustesse.....	29
2.4.1. Elanike kaasamine.....	29
2.4.2. Valimisaktiivsus.....	29
2.4.3. Kogukonna motivaatorid.....	30
3. LASTE JA NOORTE TURVALINE NING TERVISTAV ARENG.....	31
3.1. Õpilaste arv haridusasutustes.....	31
3.2. Koolikohustuse täitmine.....	32
3.3. Noorte süüteod.....	32
3.4. Laste ja noortega tegelevad asutused.....	32
3.5. Lastele ohutu elu- ja õpikeskkond.....	34
3.6. Tervise teenus haridusasutustes.....	35
3.7. Kohaliku omavalitsuse poolne initsiatiiv ja toetused tagamaks teenuste kättesaadavust.....	35
4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND.....	36
4.1. Huvitegevuse ja vaba aja veetmise võimalused.....	36
4.2. Üldkasutatavad spordirajatised ja terviserajad.....	36
4.3. Transport ja teedevõrk.....	36
4.4. Keskkonna mõjurid.....	37
4.5. Kuriteod.....	38
4.6. Tulekahjud.....	40
4.7. Alkoholipoliitika.....	41
5. TERVISLIK ELUVIIS.....	41
5.1. Tervisealase teabe kättesaadavus.....	41

5.2. Tervislikku eluviisi toetavad üritused/tegevused.....	42
6. TERVISETEENUSED	42
6.1. Tervishoiuteenused	42
6.2. Nõustamisteenused	42
7. KOKKUVÕTE.....	43
8. ARENGUEESMÄRGID	45
8.1. Üldine eesmärk	45
8.2. Valdkondlikud eesmärgid.....	45
9. TEGEVUSKAVA 2010 – 2015	46
10. Joonised ja tabelid.....	53
11. Kasutatud allikad	55
12. Mõisted	56
13. Haanja valla terviseprofili koostajad	58

Sissejuhatus

Terviseprofiil on elanike tervise ja seda mõjutavate tegurite kvantitatiivne ja kvalitatiivne kirjeldus, mis määratleb probleemid, sekkumist nõudvad valdkonnad ja vajalikud tegevused¹.

Terviseprofiil on maailmas laialdast kasutust leidnud võimalus saada hea ülevaade piirkonna inimeste terviseseisundist ja seda mõjutavatest teguritest.

2010. aastal on Eesti mitmed vallad ja linnad koostanud ja koostamas esimest kohaliku omavalitsuse terviseprofiili, nii ka Haanja vald.

Kohaliku omavalitsuse terviseprofiili koostamise eesmärgiks on kaardistada elanike tervist ja heaolu mõjutavate sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonna tegurite ning mõju elanike tervisele, heaolule ja elukvaliteedile ning luua eeldused kus strateegiliste arengudokumentide raames sõlmitavate kokkulepete ja nende baasil vastu võetavate otsuste kaalutletusele kogukonna ja elanike tervise seisukohast lähtuvalt.

Valla tervise profiilis tuuakse välja indikaatorid, mis võimaldavad selgitada ja hinnata indiviidi või kogukonna tervise seisundit, võrrelda omavalitsusi omavahel ning jälgida aja jooksul toimuvaid muutusi ühe omavalitsuse piires.

Kohalik omavalitsus omab võimalusi ja ühtlasi vastutust kujundada elukeskkond selliseks, mis võimaldab inimestel teha tervislikke valikuid. Lisaks kogukonna terviseseisundil kaardistamisele sisaldab terviseprofiil ka terviseprobleeme ja -vajadusi ning nende võimalikke lahendusi.

Profiil on aluseks Haanja valla tervise arendamise tegevuskava koostamisele, milles püstitatakse konkreetsed eesmärgid tervisetulemite parandamiseks ning määratletakse nende saavutamiseks vajalikud tegevused, ressursid ja vastutajad.

Terviseprofiili koostamisel kogutud info ja saadud analüüsitulemustega arvestatakse kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest tuleneval Haanja valla arengukava iga-aastaselt korrigeerimisel.

Haanja valla terviseprofiili koostamine algatati Haanja Vallavolikogu otsusega 28.05.2010 nr 26.

Terviseprofiili koostamist koordineeris vallavalitsus koostöös volikogu sotsiaalkomisjoni ja tervisenõukogu esindajatega.

Terviseprofiili koostamiseks koguti andmeid kohalikust omavalitsusest, riiklikest ametkondadest ja asutustest, Võru Maavalitsusest jt seotud organisatsioonidest.

Hetkeolukorda, arenguvajadusi ja -võimalusi ning eesmäärke ja tegevuskava arutati kohtumistel ja seminaridel. Esmase terviseprofiili koostamisel ei ole ressursside piiratusest tulenevalt läbi viidud elanike küsitlusi, mida aga edaspidi terviseprofiili uuendamise protsessis võib teha.

Terviseprofiil on kinnitatud Haanja Vallavolikogu otsusega ..... (oktoobris 2010)

Haanja valla terviseprofiil on koostatud Tervise Arengu Instituudi poolt välja antud Kohaliku omavalitsuse ja maakonna terviseprofiili juhendmaterjalist lähtuvalt.

Haanja valla terviseprofiili koostamist toetas Euroopa Sotsiaalfondi programm „Tervislikke valikuid toetavad meetmed 2008-2009“.

Kuna elukeskkonna tingimused ja nende mõju inimeste tervisele muutuvad ajas, on vajalik terviseprofiili koostada regulaarselt ning käesolev dokument on esimeseks valdkondlikuks ülevaateks ja heaks aluseks edaspidisele võrdlevale analüüsile.

Haanja Vallavalitsus tänab kõiki, kes paikkonna terviseprofiili valmimisele kaasa aitasid.

---

¹ Kohaliku omavalitsuse ja maakonna terviseprofiili koostamine. Juhised, 2009

1.Üldandmed

1.1. Pindala ja asukoht

Eesti lõunapiiril, Võru maakonna kaguosas paikneva Haanja valla pindala on 170.47 km². Valla piirinaabrid on Rõuge, Võru, Vastseliina ja Misso vald ning Läti Vabariigis Vecļaitšene vald ja Zieme riik.

Joonis 1 Haanja valla paiknemine Eestis ja Võru maakonnas

Haanja valla keskuse, Haanja küla kaugus Tallinnast on 275 km, Võrust 15 km ja Riiast ca 220 km.

Valla ääremaine asukoht mõjutab teataval määral ka rahvastikuprotsesse ning sotsiaal- ja majandussfääri arengut, seda eriti piiriäärsetes külades.

1.2. Rahvastik ja asustus

1.2.1. Rahvaarv

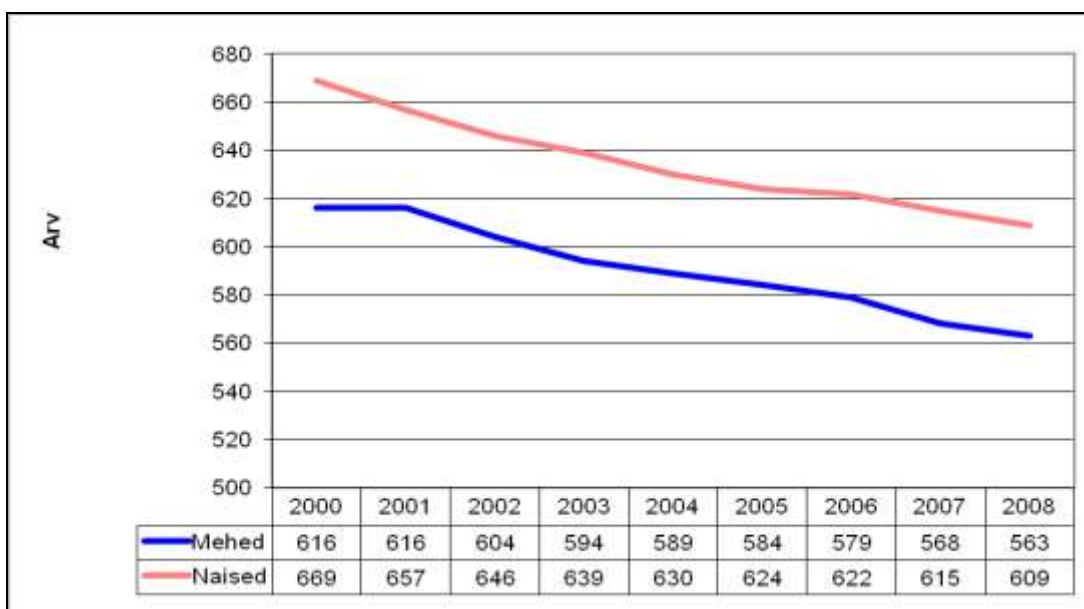
Haanja vald kuulub maakonna rahvaarvult väiksemate omavalitsuste hulka ning elanike arv on viimasel kümnendil sarnaselt paljude maavaldadega vähenenud.

Tabel 1 Rahvaarv Haanja vallas 2005 – 2010.

Elanike arv 1. jaanuari seisuga	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Mehed ja naised	1208	1201	1183	1172	1165	1146
Mehed	584	579	568	563	560	549
Naised	624	622	615	609	605	597

Allikas: Statistikaamet

Joonis 2 Rahvaarv Haanja vallas 2000 - 2008.

Allikas: Statistikaamet

Haanja vallas elab rohkem naisi kui mehi, naiste arvuline ülekaal puudutab siiski vanusegruppe alates 60 eluaastast ja vanemaid. Elanike arvu langustrend puudutab ühtlaselt mõlemat sugupoolt. Naised on arvulises ülekaalus ka Võru maakonnas tervikuna. Rahvastiku vähenemise trend on omane tervele maakonnale ja on jätkunud kogu möödunud kümnendi, mille põhjusteks on nii negatiivne iive kui ränne.

1.2.2. Rahvastiku sooline ja vanuseline jaotus

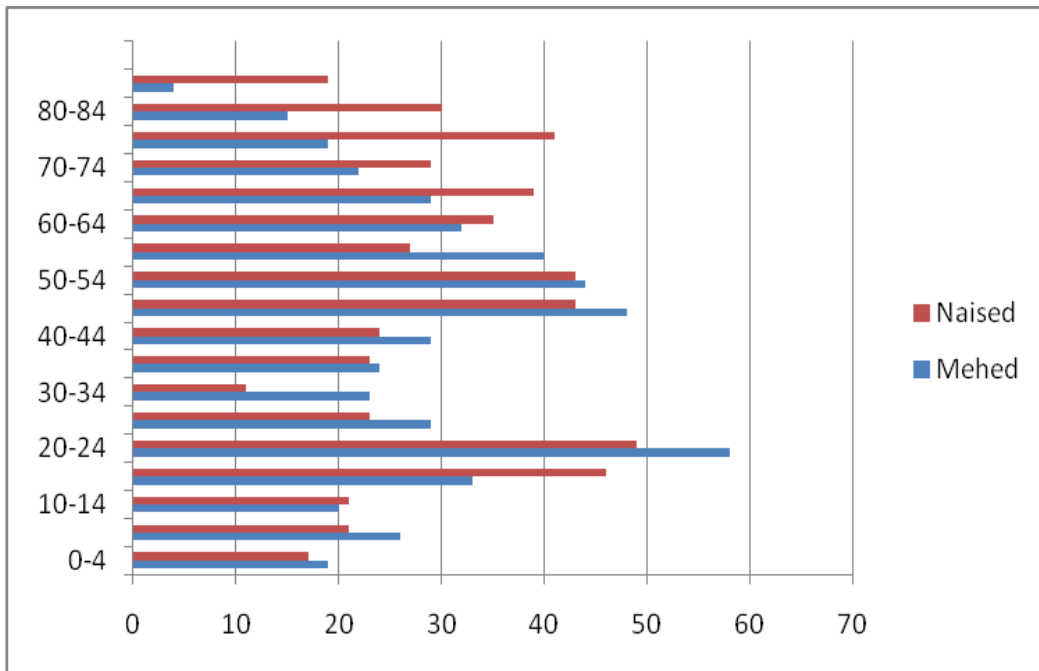
Tabel 2 Haanja valla rahvastiku sooline ja vanuseline jaotus 2005 – 2010.

Haanja valla rahvaarv (1. jaanuari seisuga soo ning vanuserühmade lõikes 2005 – 2010)																		
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85 ≤
2005																		
Mehed	31	23	34	58	35	31	26	23	49	45	42	38	35	26	27	24	12	4
Naised	23	27	46	50	28	13	24	25	46	39	27	36	41	31	50	39	34	10
2006																		
Mehed	24	29	32	52	42	25	26	23	49	45	42	39	35	25	26	26	11	4
Naised	19	28	44	47	41	12	21	23	42	44	24	34	39	34	45	44	29	15
2007																		
Mehed	21	30	28	48	47	29	23	25	38	52	39	39	32	26	28	24	12	3
Naised	18	24	41	48	44	13	12	33	36	43	22	41	35	37	38	51	25	14
2008																		
Mehed	20	36	23	43	51	32	22	21	32	54	45	31	39	24	29	19	16	2
Naised	19	19	34	52	49	12	14	33	27	42	33	35	32	40	38	48	28	14
2009																		
Mehed	24	25	23	41	55	28	22	29	27	50	40	37	36	29	22	24	14	5
Naised	20	18	29	48	50	18	11	28	28	42	36	36	28	41	33	42	32	16
2010																		
Mehed	19	26	20	33	58	29	23	24	29	48	44	40	32	29	22	19	15	4
Naised	17	21	21	46	49	23	11	23	24	43	43	27	35	39	29	41	30	19

Allikas: Statistikaamet

Joonis 3 Haanja valla rahvastiku sooline ja vanuseline jaotus 2010 aasta alguse seisuga.

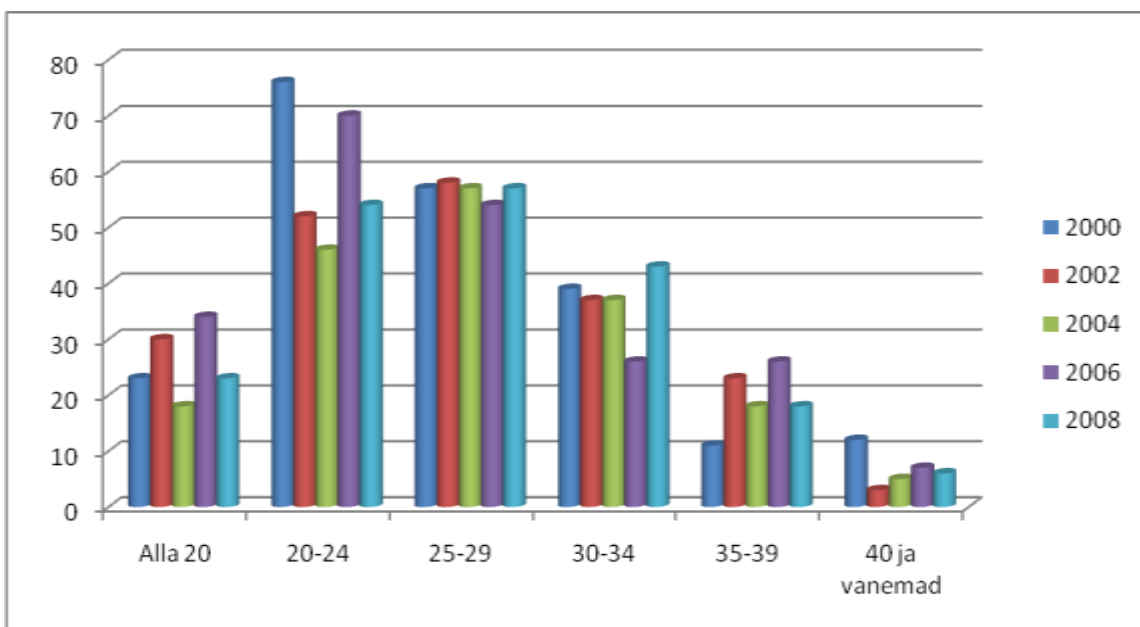

Allikas: Statistikaamet

Valla rahvastikustatistikast ilmneb, et 25 – 44-aastaseid naise ja mehi elab vallas suhteliselt vähe, mis omakorda avaldab mõju laste sündivusele. Elukeskkonnast ja eneseteostuse võimalustest sõltub, kas küllalt arvukas vanusegrupp – noored 14 – 24, kes suures osas hetkel seotud õpingutega, seovad oma tuleviku püsivalt Haanja vallaga.

1.2.3. Sündimuse näitajad

Joonis 4 Elussünnid Võru maakonnas 2000 - 2008 ema vanuse järgi.

Allikas: Statistikaamet

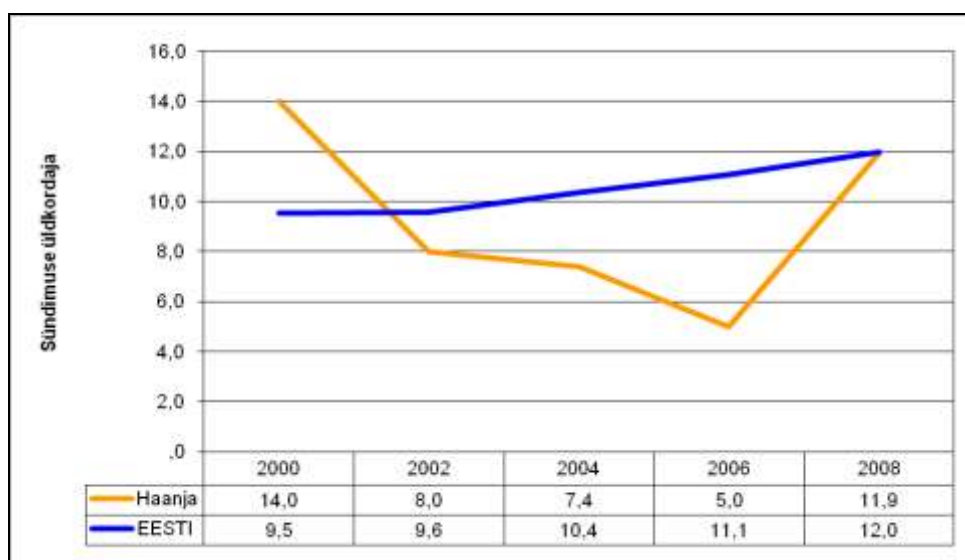
Tabel 3 Elussündinud Haanja vallas 2000 – 2009.

ELUSSÜNDINUD	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Poisid ja tüdrukud	18	11	10	9	9	12	6	13	14	7
Poisid	11	3	6	5	6	7	2	8	6	6
Tüdrukud	7	8	4	4	3	5	4	5	8	1

Allikas: Statistikaamet

Sündimus on viimase kümne aasta jooksul kõikunud. Selget suundumust ei ole võimalik välja tuua. Võrreldes Eesti keskmisega, kus Eestis sündimuse üldkordaja liigub sujuvalt ülespoole, on Haanja vallas olukord ebastabiilsem. Registreeritud sündide arvu kasv aastatel 2007 – 2008 on mõjutatud Haanja vallas makstud suuremast sünnitoetusest, võrreldes naabervaldadega. Kui võrrelda sündimust maakonnaga, siis on näha, et ka Võru maakonnas on sündimus aastatega kõikunud üles ja alla. Veidi on vähenenud on sündimus nooremate seas, vanuses alla 20 ja 20- 24, aga tõusnud vanuses 30-34. Arvestades nooremate naiste (20 – 30) suuremat osakaalu Haanja vallas võib eeldada suuremat sündimust mõningase ajaperioodi jooksul.

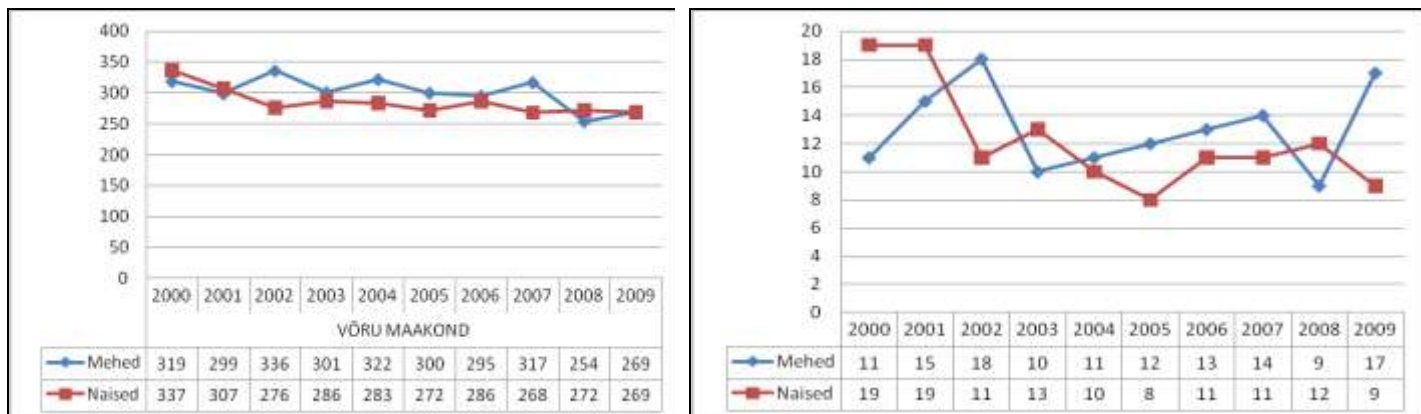
Joonis 5. Sündimuse üldkordaja Haanja vallas ja Eestis.

Allikas: Statistikaamet

1.2.4. Suremusnäitajad

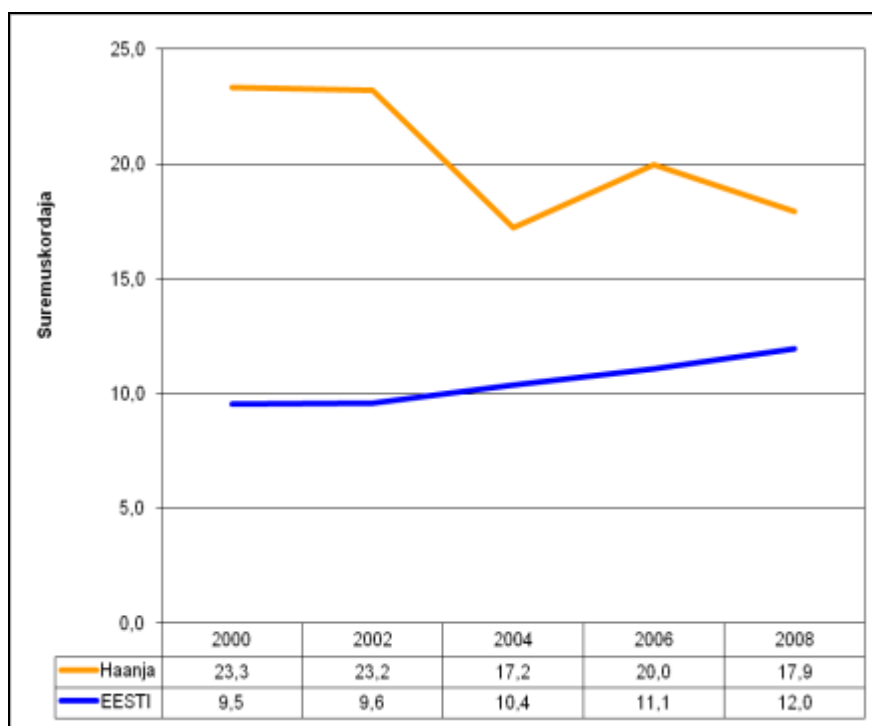
Joonis 6 Surmad Võru maakonnas ja Haanja vallas (paremal) 2000 – 2009 soo järgi.

Allikas: Statistikaamet

Surmade osas on sarnaselt sündidega näha kõikumisi ning selget suundumust välja ei joonistu.

Joonis 7 Suremuskordaja Haanja vallas ja Eestis.

Allikas: Statistikaamet

1.2.5. Loomulik iive

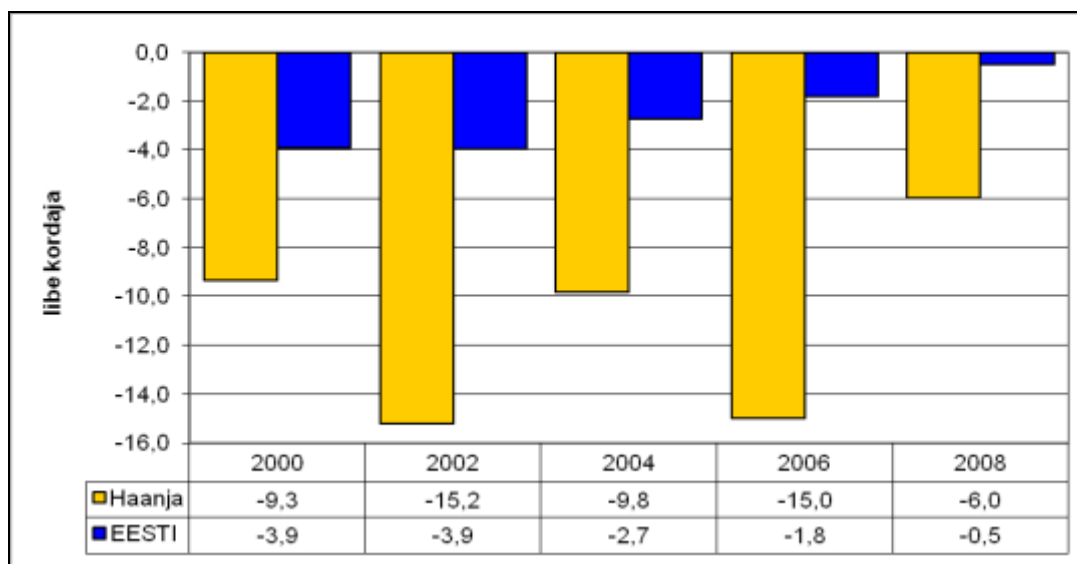
Tabel 4 Sünnid, surmad ja loomulik iive Võru maakonnas ja Haanja vallas 2005 – 2009.

Võru maakond	Elussünnid	Surmad	Loomulik iive	Haanja vald	Elussünnid	Surmad	Loomulik iive
2005	366	572	-206		12	20	-8
2006	367	581	-214		6	24	-18
2007	378	585	-207		13	25	-12
2008	339	526	-187		14	21	-7
2009	339	538	-199		7	26	-19

Allikas: Statistikaamet

Loomulik iive on aastate lõikes püsinud negatiivne, sarnaselt terve Võru maakonnaga. Maakonna tasandil on küll märgata vähest positiivset trendi.

Joonis 7 libe kordaja Haanja vallas ja Eestis.

Allikas: Statistikaamet

Kui Eesti aegreas ilmneb tendents iibe positiivsetele muutustele (kuigi iive ei ole veel positiivne), siis väikeste paikkondade näitajad ei ole üldiselt nii stabiilsed ja ka Haanjas pole selget suundumust võimalik välja tuua.

1.2.6. Ränne

Sisseränne

2005. aastal saabus Haanja valda 24 inimest, kolmandik neist Võru linnast ja pool maakonna teistest omavalitsustest. Tartust saabus valda 4 inimest.

2006. aastal saabus Haanja valda 32 inimest, neist 6 Rõuge vallast ja 4 välisriikidest (Soome, Venemaa ja Norra). Maakonna teistest omavalitsusüksustest saabus Haanja valda 12 inimest.

2007. aastal saabus valda 37 inimest, neist 6 Võru linnast. Kokku saabus Võrumaa teistest kohalikest omavalitsustest 17 inimest. Soomest saabus Haanja valda 4 inimest.

2008. aastal oli sisseränne 19 inimest, neist 4 Võru linnast. Üks inimene saabus Islandist.

2009. aastal oli sisseränne 33 inimest, neist 9 Tartu linnast ja 6 Võru linnast. 9 inimest saabus kokku teistest Võrumaa valdadest ja linnadest.

Väljaränne Haanja vallast

2005. aastal lahkus Haanja vallast 25 inimest, neist Võrru asus elama 10 inimest. Rohkem rännati veel Tartu linna (3 in) ja Tallinnasse (3 in).

2006. aastal lahkus 37 inimest. Kuid sellel aastal mõjutab andmeid läbiviidud Soome ja Eesti rahvastikuandmete võrdlus, millest tulenevalt kustutati Eesti rahvastikuregistrist automaatselt kõik need isikud, kellel oli sissekirjutus Soomes. Haanja valla elanike arv vähenes selle tulemusena 11 inimese võrra, kelle elukohaks oli Soome. Ka Võru linna asus elama 11 inimest, Tartusse suundus 3 inimest.

2007. aastal lahkus 36 inimest, kellest asus elama Võru linna 11. Soome asus elama 5 inimest, veel rännati enam Võru valda (4 in) ja Tartu linna (3 in).

2008. aastal lahkus Haanja vallast 34 inimest, kellest Võru linna suundus 7 ja ka Lasva valda lahkus 7 inimest. Soome asus elama 6 inimest, Tallinnasse 4 inimest ja Tartu linna ning Rõuge valda 3 inimest.

2009. aastal lahkus 42 inimest, kellest 12 asus elama Võru linna ja 8 naabervalda Rõugesse. Tartu linna asus elama 4 inimest ning Võru valda ja Elva linna 3 inimest. Välisriikidesse asus elama 6 inimest, neist Soome 2, Venemaale 2, Hispaaniasse 1 ja Austriasse 1 inimene.

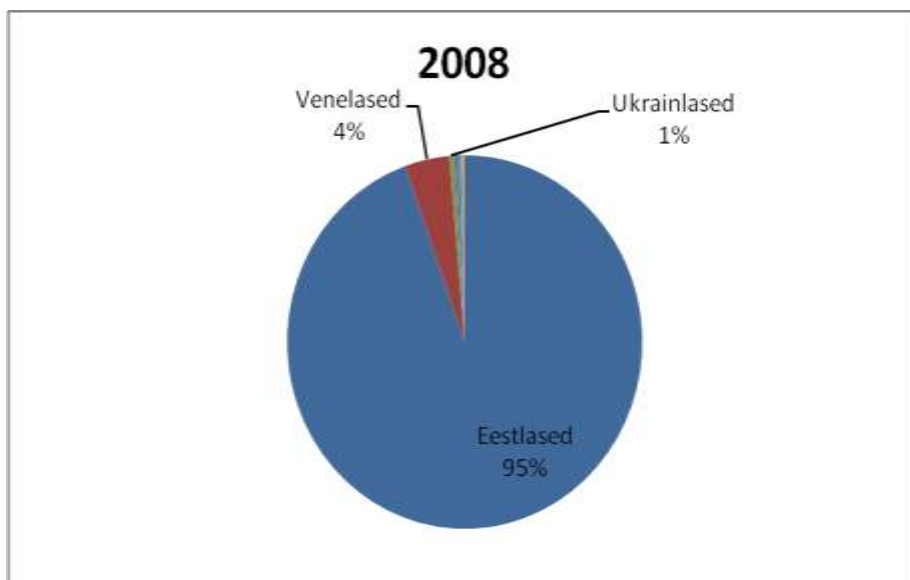
Rändesaldo on aastatel 2005 – 2009 olnud negatiivne, kõikides vahemikus -1 kuni -15. Erandlik oli aasta 2007, mil saldo oli +1. Negatiivse rändesaldo põhjuseks võib pidada töökohtade vähesust ning noorte mujal piirkondades hariduse omandanud inimeste mitte tagasipöördumist koduvalda. Probleemiks on ka vabade elamispiindade nappus ning vahel ka kõrge hind. Siiski väheneb Haanja valla rahvaarv praegu mujale elama asumise tõttu vähem kui negatiivse iibe tõttu.

1.2.7. Rahvastiku rahvuslik koosseis

Haanja valla rahvastik koosneb 01.01.2010 seisuga rahvastikuregistri andmetel peamiselt (99%) eestlastest. Rahvastiku registri andmetel elab Haanja vallas 2010. aasta 1. jaanuari seisuga ka 8 vene rahvusest inimest. Lisaks elab Haanja vallas 1 inglane, 1 islandlane, 1 leedulane, 1 soomlane, 1 taanlane ja 1 ukrainlane. Seega on valla rahvuslik koosseis homogeenne.

Võru maakonnas on 2008. aasta andmete kohaselt eestlaste osakaal 95 %. Muude rahvuste esindatud on marginaalne.

Joonis 8 Võru maakonna elanike osakaal rahvuste järgi 2008.

Allikas: Statistikaamet

1.2.8. Asustustihedus

Haanja vald kuulub Võrumaa nelja hõredaimalt asustatud kohaliku omavalitsuse hulka. Valla 92 küla on valdavalt hajaküla tüüpi. Tihedam asustus on koondunud kahte valla suuremasse asulasse Haanja ja Ruusmäe külla, kuhu on varasematel aastakümnetel ehitatud mitmeid kortermaju ning kus on vallaelanikele kättesaadavad peamised kohalikud teenused.

Maakonna keskmine asustustihedus 2010. aasta alguse seisuga on 16,35 inimest km² kohta.

Tabel 5. Rahvaarv ja asustustihedus Haanja vallas 2005 - 2010.

Haanja valla rahvaarv ja asustustihedus						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rahvaarv	1 208	1 201	1 183	1 172	1 165	1 146
Asustustihedus, elaniku km² kohta	7.1	7.1	6.9	6.9	6.8	6.7

Allikas: Statistikaamet

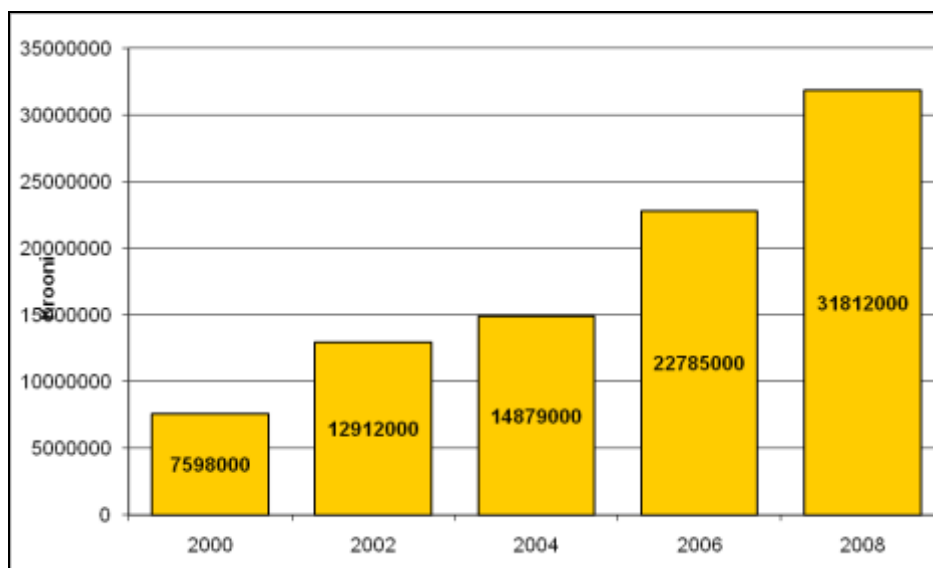
Maakonna keskmisest hõredamat asustust tingivad mitmed faktorid, muuhulgas looduslikud tingimused ja ääremaine asukoht nii maakonnakeskuse suhtes kui riigis.

Olukorras, kus Euroopas ja maailmas inimesed aina enam väärtustavad ruumi ja privaatsust, võib hõre asustus koos väärtusliku looduskeskkonnaga osutada pikemas perspektiivis siinse elukeskkonna tugevuseks.

1.3. Kohaliku omavalitsuse võimekus

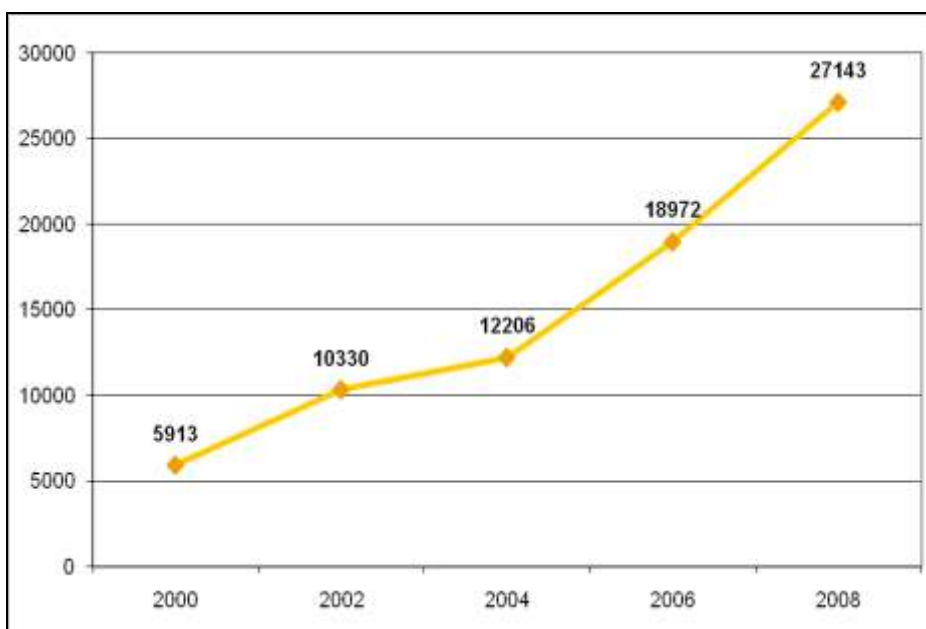
1.3.1. Kohaliku omavalitsuse eelarve

Joonis 9 Haanja valla eelarve 2000 – 2008.

Allikas: KOV

Joonis 10 Haanja valla eelarve elaniku kohta (tuh kroonides).

Allikas: KOV

Haanja valla eelarve on vaadeldavatel aastatel hüppeliselt kasvanud ning see onb kindlasti mõjutanud kohaliku omavalitsuse võimalusi elanikele tervislikuma elukvaliteedi tagamiseks. Seda tõendavad ka viimastel aastatel tehtud mahukad investeeringud sotsiaalse infrastruktuuri ning puhkemajanduse ning rekreatsioonivõimaluste arendamiseks.

Aastatel 2000 – 2009 on Haanja vald sotsiaalse infrastruktuuri ja tervisliku elukeskkonna arendamiseks investeerinud üle 80 miljoni krooni, enim aastatel 2005 (17290000krooni) ja 2008 (16233400 krooni). Neil aastatel tehti investeeringuid inimese kohta (põhivara soetused) vastavalt 14313 ja 13851 krooni, mis on märkimisväärselt kõrge näitaja. Eriti tunnustust vääriv on edukas eelarveväliste vahendite kaasamise tegevus. Olulisemate objektidena on välja arendatud Haanja puhke- ja spordikeskus koos suusaradade ja teenindava infrastruktuuriga, renoveeritud on Ruusmäel Rogosi mõisakompleksi hooneid ja parki, Haanja rahvamaja, Suure Munamäe kompleks, Haanja lasteaed jt.

Valla eelarve kasv peatus majanduskeskkonna muutustest tingituna ning on aastal 2010 vähenenud 16 469 898.50 kroonini. Põhivara investeeringuid tehti 2009. aastal 6098 krooni ulatuses elaniku kohta. Prognoositavalt jääb valla eelarve 2011. aastal – 2010. aasta tasemele.

Tabel 6 Tulumaksu laekumine Haanja vallas.

2005	2006	2007	2008	2009
3 239 785	4 510 012	5 932 564	6 804 567	5 887 957

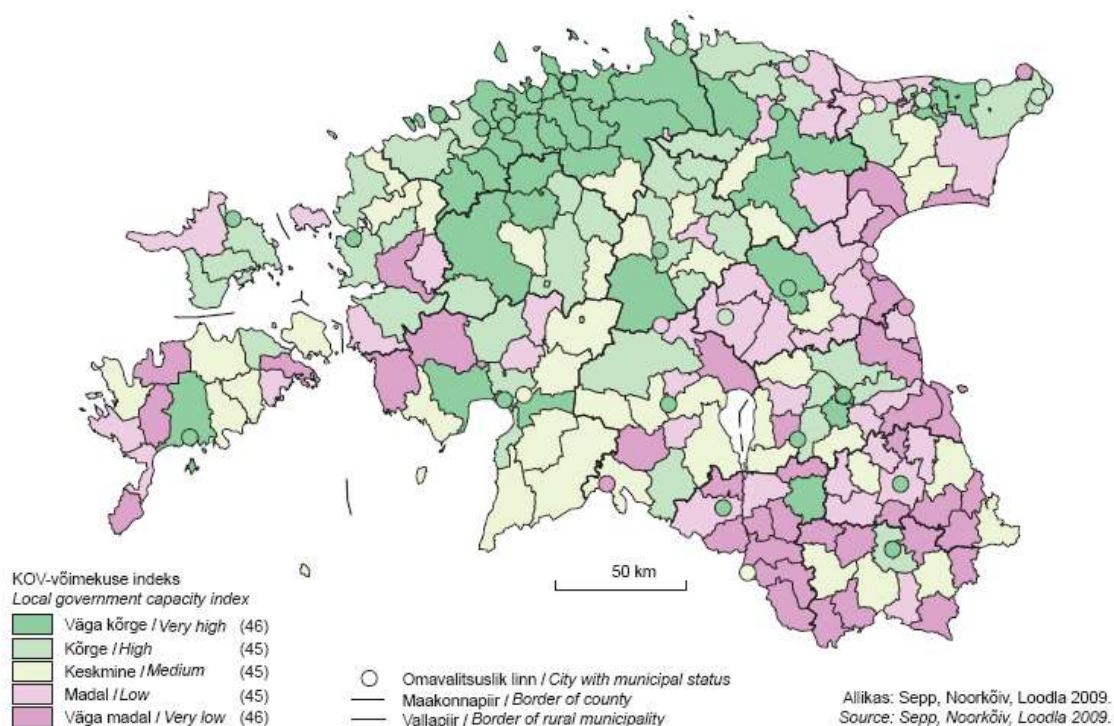
Allikas: EMTA

Tulumaksu laekumine kirjeldab elanike elatustaset ja siit ilmnevad Haanja vallas aset leidvad sarnased suundumused maakonna ja Eesti näitajatega, mil tulumaksu laekumine on pärast majanduskasvu perioodi pöördunud olulisele langusele. Paraku tuleneb siis ka elanike elatustaseme paranemise pidurdumine ja kohatine halvenemine ning vallapoolsete edasiste arendustegevuste piiratum maht. Tulumaksu laekumiste muutuse puhul tuleb arvestada ka riiklikul tasandil toimunud muudatusi, mille kohaselt senise 11, 93% asemel laekub kohalikele omavalitsustele 2009. aastal vaid 11, 4% üksikisiku tulumaksust.

1.3.2. Kohaliku omavalitsuse üldine võimekus

Joonis 11. Eesti kohalike omavalitsuse võimekuse indeks (koondkart).

Allikas: Statistikaamet²

Joonisel kajastuv indeks hõlmab näitajaid rahvastiku, majanduse ja finantsilise suutlikkuse, elanike heaolu, teenuste kättesaadavuse jt valdkondadest. Jooniselt nähtub, et Haanja vald kõige kriitilisemas situatsioonis olevate kohalike omavalitsuste hulka ei kuulu, kuid koondnäitaja ja jääb siiski alla keskmist taset. Positiivselt mõjutavad indeksi väärtust Haanjas kohaliku majanduse olukord ja omavalitsuse

² Siseministeeriumi tellimisel 2009. aastal OÜ Geomedia poolt läbi viidud analüüs hõlmas järgmisi näitajaid:

- Linna või valda moodustav rahvastik ja maa
- _ Kohaliku majanduse tugevus ja mitmekesisus
- _ Linna või valla elanikkonna heaolu
- _ Kohaliku omavalitsuse finantsolukord
- _ Kohaliku omavalitsuse organisatsiooni tugevus
- _ Kohaliku omavalitsuse avalike teenuste maht ja mitmekesisus

finantsnäitajad, samuti teenuste kättesaadavus ning pere- ja sünnitoetused. Negatiivselt tõuseb esile maksutulu inimese kohta, samuti suur töötus, mis jääb siiski madalamaks maakonna keskmisest.

2. Sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused

2.1. Tööturu situatsioon

2.1.1. Maksumaksjate arv

Tabel 7 Maksumaksjate arv ja osakaal 2005 – 2009.

	2005	2006	2007	2008	2009
Maksumaksjate arv	413	409	433	440	372
Maksumaksjate osakaal KOV elanikest	35%	34%	37%	38%	32%

Allikas: KOV

Maksumaksjate arvu ja osakaalu puhul on täheldatav sõltuvus majanduskeskkonnast ning käesoleval ajal võib eeldada veel vähest maksumaksjate osakaalu langust, mis 2011 aastal eeldatavalt stabiliseerub.

2.1.2. Brutotulu

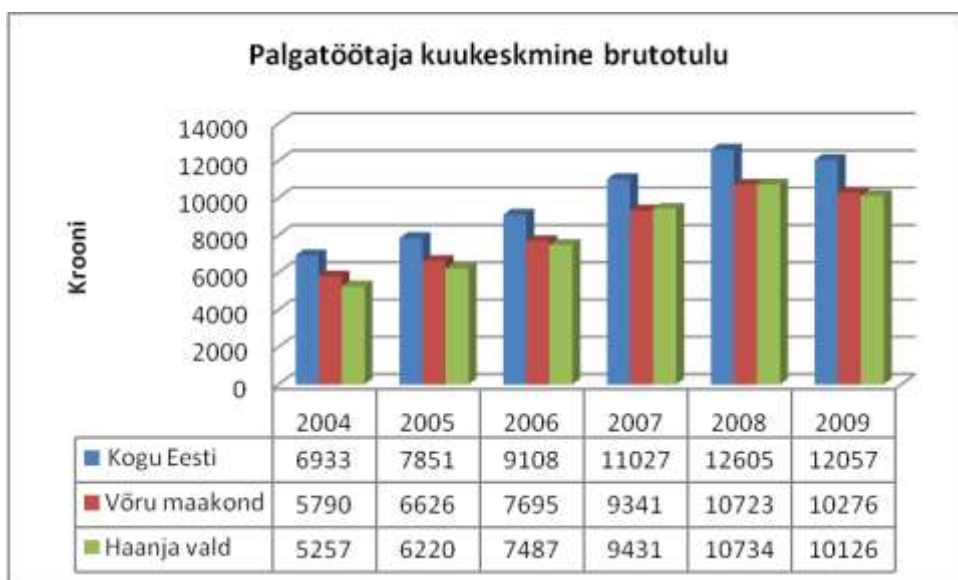
Tabel 8 Brutotulu saajate arv Eestis, Võru maakonnas ja Haanja vallas 2005 – 2009.

Aasta	Kogu Eesti	Võru maakond	Haanja vald
2004	482250	11272	325
2005	530393	12460	356
2006	559045	13288	386
2007	574325	13608	411
2008	566628	13509	408
2009	503527	12152	363

Allikas: Statistikaamet

Brutotulu saajate arvu kõikumine ühtub suundumustega maakonnas ja tervikuna Eestis ning on viimastel aastatel vähenenud.

Joonis 12 Palgatöötajate kuukeskmne brutotulu eestis, Võrumaal ja Haanja vallas 2004 – 2009.

Allikas: Statistikaamet

Haanja vallas saadav palgatöötajate brutotulu ei erine oluliselt maakonna keskmisest ning isegi ületab pisut maakonna keskmist taset aastatel 2007 – 2008. Küll on aga tulu oluliselt väiksem Eesti keskmisest. Palgatöötaja kuukeskmne brutotulu on samuti pärast hüppelist kasvu 2007. aastal majanduslangusest tingituna 2009. aastal langenud ning langustrendu muutumist ei eeldata enne 2011.aastat.

2.1.3. Miinimumpalga saajad

Tabel 9 Miinimumpalga saajate arv ja osakaal.

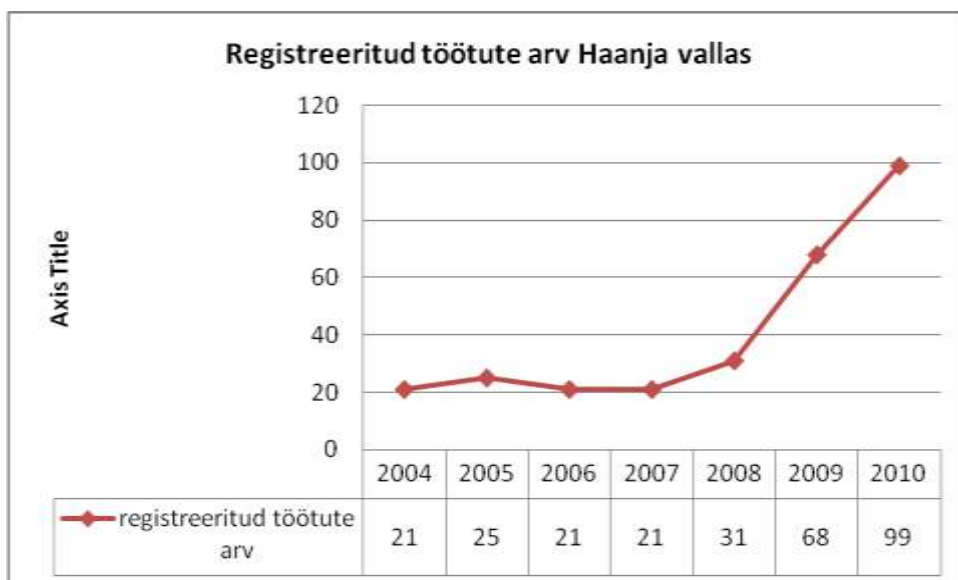
	2005	2006	2007	2008	2009
Miinimumpalga saajate arv	79	82	83	90	97
Miinimumpalga saajate osakaal töötavate inimeste arvust	20%	20%	20%	21%	26%

Allikas: KOV

Tabelist nähtub, et miinimumpalga saajate osakaal püsis aastatel 2005 – 2008 üsna samas suurusjärgus, kuid kasvas hüppeliselt 2009. aastal. Taaskord tuleb tõdeda, et üldised majanduskeskkonna halvenemise mõjud avalduvad ka Haanja vallas. Palgatulu vähenemine toob kaasa ka maksutule vähenemise, mis suurendab survet sotsiaalsfääri kulutuste ülalhoidmiseks.

2.1.4. Töötus Haanja vallas

Joonis 13 Registreeritud töötute arv 2004 – 2010 Haanja vallas.

Allikas: Töötukassa

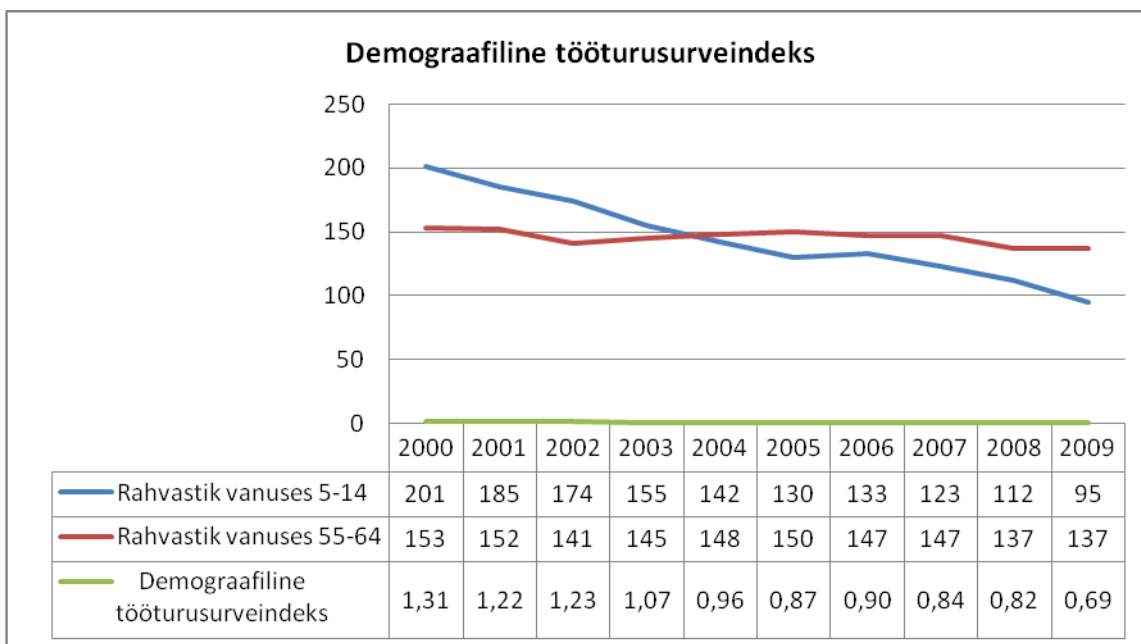
Näitaja on aasta keskmine arv. * 2010 aasta kohta kajastub jaanuar – mai keskmine.

Töötute arv on Haanja vallas on olnud aastatel 2004-2007 üsna samal tasemel. Tõus on olnud märgatav 2008 aastast alates ning töötute arvu järsk tõus seni jätkub. Põhjuseks on majanduslangus, mis mõjutas ka Haanja vallas tegutsevaid ettevõtteid, samuti ettevõtteid väljaspool valda, kus Haanja valla elanikud varasemalt rakendust leidsid. Töötust on mõjutanud suuremate ettevõtete raskused (nt AS H-Central pankrot, OÜ PW Detail oluline mahtude vähenemine) aga ka raskused väikestes turismiettevõtetes, kus tööjõu vajadus on vähenenud ning ka töökohtade vähenemine munitsipaalasutustes.

2010. aasta jaanuari seisuga oli Töötukassa andmetel Võru maakonnas töötuid kokku 2778, mis moodustab tööhõulisest elanikkonnast (16 500) 16,8%. Haanja vallas oli 2010 jaanuari seisuga töötuid 93, mis moodustab Võru maakonna töötutest 3,4%.

2.1.5. Demograafiline tööturusurveindeks

Joonis 14 Demograafiline tööturusurveindeks Haanja vallas 2000 – 2009.

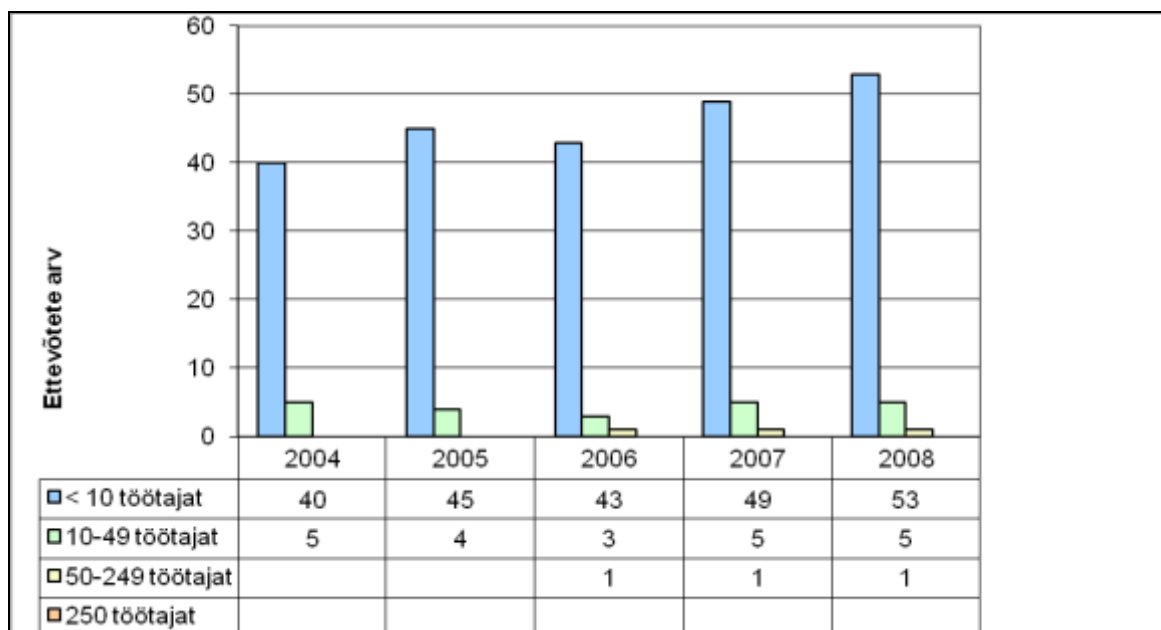
Allikas: Statistikaamet

Haanja vallas on demograafiline tööturusurveindeks alates 2004.aastast väiksem kui 1, mis tähendab, et järgmisel kümnendil siseneb tööturule vähem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb. Tööealiste hulk Haanja vallas väheneb.

2.2. Ettevõtluse areng

2.2.1. Majanduslikult aktiivsed üksused

Joonis 15 Majanduslikult aktiivsed üksused töötajate arvu järgi Haanja vallas 2004 – 2008.

Allikas: Statistikaamet

Joonisel on kajastatud statistilise profiili kuuluvad ettevõtted. Statistiline profiil on majanduslikult aktiivsete üksuste (äriühingud, FIE-d, asutused, mittetulundusühingud) kogum.

Kajastuvad äriregistris registreeritud majanduslikult aktiivsed füüsilisest isikust ettevõtjad, v.a ainult maksukohustuslaste registris registreeritud ja sellest 2009. aasta jooksul äriregistrisse ümberregistreeritud füüsilisest isikust ettevõtjad.

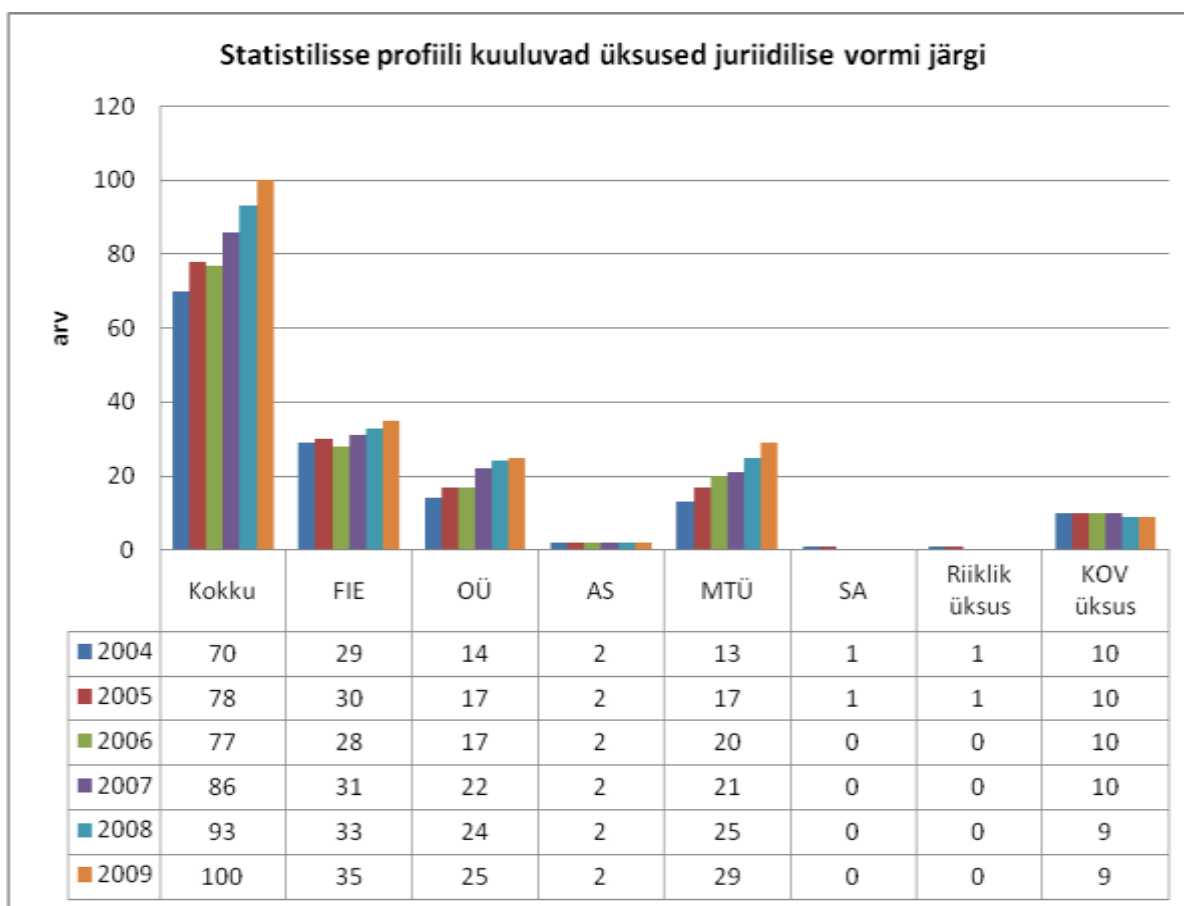
2009. aastal tegutses Haanja vallas kokku 62 majanduslikult aktiivset üksust, neist 56-s oli < 10 töötajat, 5 üksuses oli 10-49 töötajat ning ühes 50 – 249 töötajat.

Aegreast ilmneb, et majanduslikult aktiivsete üksuste arv näitab pidevat kasvutrendi, seega inimeste aktiivsuse ja ettevõtlikkuse kasvu. Valdavalt on küll tegu mikroettevõtetega.

Valdavalt tegutsetakse primaarsektoris ja turismiteeninduses. Põhitegevusalad on enamasti põllumajanduslik tootmine ja põllumajandussaaduste töötlemine, metsamajandus ja puidutöötlemine ning turismiteenuste pakkumine.

Suuremad tööandjad Haanja vallas on vallavalitsuse andmetel Haanja Vallavalitsus, OÜ Loyde, OÜ PW Detail.

Joonis 16 Majanduslikult aktiivsed üksused Haanja vallas juriidilise vormi järgi 2004 – 2009.

Allikas: Statistikaamet

Jooniselt nähtub FIE-de küllaltki suur osakaal, mis võib näidata seda, et inimesed soovivad olla ise ettevõtjad, mitte palgatöötajad. Teisalt sunnib selleks ilmselt ka majandussituatsioon, kus palju töökohti on kadunud ning iseendale tööandjaks hakkamine on võimalik lahendus olukorrale. MTÜ-de küllaltki suur arv näitab kogukonna aktiivsust ning meenutab, et ka kolmandal sektoril on märkimisväärne potentsiaal tööandjana. Haanja vallas on ettevõtlikkus maakonna keskmisest suurem.

Tervistedendavate töökohtade võrgustikku Haanja valla ettevõtteid ei kuulu. Sellesuunaline teavitus- ja arendustöö seisab veel ees.

2.3. Toimetulek

2.3.1. Ravikindlustusega kaetud elanikud

Tabel 10 Ravikindlustusega kaetud inimeste osakaal Haanja vallas ja Võru maakonnas perearsti nimistute alusel 2004-2009.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Haanja	92,9	92,4	91,5	91,5	93	86,7
Võru maakond	92,7	92,8	92,2	93,4	92,7	93,9

Allikas: Võru Maavalitus

Haanja vallas on ravikindlustusega inimeste osakaal valdavalt maakonna keskmisest madalam ja suurenes oluliselt 2009. aastal. Peamiseks põhjuseks on töötuse suurenemine tulenevalt halvenenud majanduskeskkonnast. Samas võib olla põhjuseks ka asjaolu, et mitmed välismaale teenima läinud elanikud ei ole ennast ametlikult tööle vormistanud. Statistilised andmed kajastavad vaid Eesti ravikindlustusega kaetud isikuid. Kui inimesel on mõne teise riigi ravikindlustus, siis Eesti vabariigi statistika seda ei näita. Töötute suurt arvu analüüsidest võib pidada tõenäoliseks ravikindlustust mitte omavate isikute osakaalu tõusu pärast seda, kui töötukassas arvel olemise aeg läbi saab. Vald tagab perearstiteenuse ja eriarstiteenuse kättesaadavuse ravikindlustusega inimestele.

2.3.2. Puuetega isikud, töövõimetus.

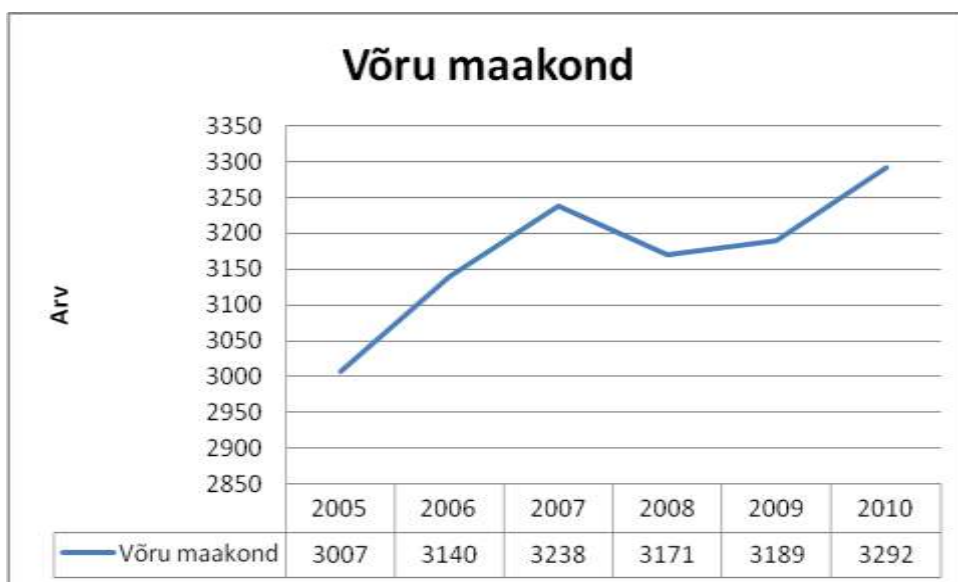
Tabel 11 Töövõimetuspensioni saajate arv ja osakaal Võru maakonna tööealisest elanikkonnast.

	2004	2005	2006	2007	2008
Puudega inimeste arv Võru maakonnas	2856	3007	3140	3238	3171
% maakonna rahvastikust	7,4	7,8	8,2	8,5	8,4

Allikas: Võru maakonna terviseprofiil

Joonis 17 Töövõimetuspensioni saajad Võru maakonnas 2005 – 2010 (aasta alguse seisuga)

Allikas: Statistikaamet

Võru maakonna puuetega inimeste osakaal on Põlva maakonna järel Eesti kõrgemaid: 2004. aastal oli 18,7% (Eestis 8,8% elanikkonnast) ja 2009. aastal 19,8 % (samal ajal Eesti keskmine 8,3%). Ülekaalus on liikumispuuded.

Puudega inimeste arv (sh lapsed) Haanja vallas 01.01.2010seisuga oli 220, 01.07.2010 seisuga 223.

Puudega lapsi on 2010. aastal seitse, 300 krooni suurust toetust makstakse käesoleval ajal 5 emale, täiendavalt makstakse 240 krooni ühe lapse eest (16 – 18-aastase hooldamise toetuse määär).

Kogu valla elanikkonnast moodustab puuetega inimeste arv 2010 aasta 1. jaanuari seisuga 19 %.

Tugiisiku ja isikliku abistaja teenust Haanja vallas ei osutata, küll on sügava ja raske puudega inimestel hooldajad, kellel makstakse ka toetust. Toetuse suurus on erinev, raske puudega isiku hooldaja saab 240 krooni (käesoleval ajal tasutakse 27 inimese hooldamise eest) ja sügava puudega isiku hooldaja 400 krooni kuus (käesoleval ajal tasutakse 20 inimese hooldamise eest). Sügava puudega inimestel on valdavalt olemas hooldajad.

2.3.3. Toimetulekutoetused

Toimetulekutoetuse väljamakstud summad Haanja vallas koos eluasemetoetusega (toimetulekutoetuse lahutamatu osa) on järgmised:

Tabel 12 Toimetulekutoetused 2005-2009.

	2005	2006	2007	2008	2009
Toimetulekutoetusi makstud (krooni)	504 840	349 574	270 220	316 592	431 466
Toetuse suurus KOV elanike kohta	418	291	228	270	376
Eesti keskmine toimetulekutoetus elaniku kohta	187	143	102	90	
Toimetulekutoetusi saanud perede arv*	59	41	29	25	34

*Kõik pered, kes vastaval aastal kasvõi ühelgi kuul toimetulekutoetust said

Allikas: KOV

Toetuste summade muutumise analüüsis tuleb arvestada, et vaadeldaval perioodil on tõusnud toimetulekutoetuse piir ja vahepeal ei arvestatud lastetoetusi sissetulekute hulka.

Haanja vallas on toimetuleku toetuse summa elaniku kohta Eesti keskmisega võrreldesmärgatavalt suurem. Aastatel 2007 – 2008 on toetuste summa inimese kohta vähenenud, mis on tingitud perioodi kiirest majanduskasvust. Neil aastate vähenes toimetulekutoetuse taotlejate arv ning toetuseks väljamakstud summad. Aastast 2009 on toimetulekutoetuse taotlejate arv pidevalt kasvanud. Põhjuseks tööpuuduse suurenemine, mis kaasnes majanduslangusega. Prognoositav on jätkuv toimetulekutoetuse taotlejate arvu kasv aastal 2010.

2.3.4. Sotsiaaltoetused

Tabel 13 Sotsiaaltoetuste summad Haanja vallas 2005 – 2009.

Makstavad sotsiaaltoetused (kroonides)	2005		2006		2007		2008		2009	
	arv	summa	arv	summa	arv	summa	arv	summa	arv	summa
Sünnitoetus	13	52 000	6	30 000	12	72 000	15	105 000	9	63 000
Matusetoetus	17	17 000	25	30 000	23	34 500	20	36 000	26	49 098
Küttepuude toetus	38	20 750	33	29 550	22	15 500	20	25 000	23	27 500
Kriisiabi	161	91 615	122	46 904	102	51 794	118	63 982	189	103 095
Koolitoidu toetus	59	16 172	90	22 470	23	5 720	43	9 942	53	14 426
Koolilõpu toetus	25	5 000	15	3 000	21	4 200	8	2 400	15	4 500
Koolimineku toetus	13	6 500	7	3 500	16	16 000	7	7 000	7	14 000
Õppetoeetus	2	7 000	4	14 000	5	17 500	5	25 000	2	6 000
Õpilaskodu üür			8	1 200	5	500	4	1 200	5	1 500
Proteeside toetus	4	1 968	2	6 500						
KOKKU		218 005		187 124		217 714		275524		283 119

Allikas: KOV

Proteeside toetust ei kajastu viimastel aastatel, kuna seda pole viimastel aastatel taotletud. Vastavad eelarvelised vahendid on olemas.

2.3.5. Sotsiaalteenused

Sotsiaalnõustamisteenust osutavad valla sotsiaaltöötajad. Hinnatakse isiku abivajadust, teavitatakse isikut lähtuvalt abivajadusest, tema õigustest sotsiaalhoolekandes ja sellega seonduvates valdkondades ning aidatakse isikul leida lahendusi tema iseseisva toimetuleku parandamiseks.

Vallas on rakendatud 0,5 kohaga **avahoolduse töötaja**, kes osutab teenust abivajajatele. Koduteenuse/avahoolduse raames abistatakse isikut tema eluruumis igapäevaeluks vajalike tegevuste läbiviimisel ning asjaajamisel väljaspool kodu (eluruumi korrastamine, puude, vee tупpa toomine, toiduainete, ravimite ostmine, abi asjaajamisel jne).

Sotsiaaltöötaja kasutuses olevat autot on kokkuleppel võimalik kasutada arsti juurde sõiduks soodushinnaga 2 krooni/km. Kokkuleppel on võimalik kasutada autot ka muudeks vajalikeks sõitudeks hinnaga 8 krooni/ km.

Hooldekodu teenust ostetakse naabervaldadest maakonnas või teistest maakondadest. Tulevikus on kavas pansionaadi tüüpi teenust osutada Ruusmäe sotsiaalmaja baasil, rajades sinna ühe/ kahe toalisi kortereid kõikide mugavustega kortereid - eluruumi kasutamine koos päevase hooldusabivõimalusega . Inimesi, kes vajavad igapäevast hooldust, kavatakse suunata ka edaspidi naaberomavalitsustes asuvasse hooldekodudesse

Haanja vallas Ruusmäe külas on **sotsiaalmaja**, kus on renoveeritud/kapitaalremonditud 2 korterit ratastooliinimestele ning osaliselt remonditud ka teisi kortereid. Kavatakse renoveerida ka edaspidi majas asuvaid kortereid täiendava teenuse vajaduse ilmnemisel. Maja vajab ka keskküttesüsteemi renoveerimist, seinte soojustamist, akende vahetamist ning vee ja heitveetorustiku väljavahetamist. Kortereid kasutavad üürilepingute alusel isikud, kes ei ole tulenevalt oma sotsiaalmajanduslikust olukorrast võimelised endale eluruumi muretsema.

Lisaks sellele on Haanja külas 2 **sotsiaalkorterit**, mis on korrastatud 7 aastat tagasi kuid vajavad ka edaspidi investeeringuid. Üks korter Haanja külas vajab kordategemist kasutamiseks **turvatoana/korterina**.

Haanja vallal on kavas 2010. aastal ehitada ka Ruusmäe sotsiaalmajja **turvakorter**.

Varjupaiga teenust pakkuv asutus on ka Nõõrimaa Tugikodu Võrus. Tugikodust on võimalik väljaspool Võru linna elavatel inimestel saada järgnevaid teenuseid: sotsiaalnõustamine, võlanõustamine, ajutine eluase vältimatu sotsiaalabi korras, supiköögi teenus, erakorraline öömaja vanemliku hoolitsuseta lastele või perevägivald all kannatavatele isikutele ning eluasemeteenus.

Avalikku sauna Haanja vallas ei ole, kuid mitmed eraettevõtjad pakuvad sauna teenust . Seda saab nii Haanja kui ka Ruusmäe külas ning abivajajatele kompenseeritakse pileti tasu sotsiaaltoetuste vahenditest.

Supiköök puudub, kuid abivajaja saab seda teenust Ruusmäe ja Haanja toitlustuskohtades ja vald maksab toitlustajale selle teenuse eest.

Puuetega inimestel on võimalik toetust ja tuge saada ka Võrus asuvast Võrumaa Puuetega Inimeste Kojast. Haanja vallal on olemas 2 ratastooli, üks ostetud ja teine annetatud ja mõlemad on tasuta kasutamise lepingu alusel antud kasutada puuetega inimestele

Võrumaa Lasterikaste Perede Ühingust saavad nõustamist ja materiaalselt toetust **lasterikkad pered**. Lastehoiuteenus- on olemas koolitatud lapsehoidja ja ruumid, teenust on kasutatud, kuid hetkel ei osutata kuna pole soovijaid.

Hoolekandeaasutus **psüühikahäiretega** inimestele on Lõuna-Eesti Erihoolekandeteenuste Keskus.

Pikaajalistele töötutele on tehtud Haanja valla osalusel Võrumaa Omavalitsuste Liidu kaudu projekte nende kaasamiseks ja oskuste mitmekesistamiseks. Plaanis on töötutele suunanud projekte ühiselt initsieerida ka edaspidi.

Vald ostab sisse ka võlanõustamisteenust, perelepitusteenust, turvakoduteenust, vanemliku hoolitsuseta laste hooldamise teenust.

2. 4. Kaasatus kogukonna tegevustesse

2.4.1. Elanike kaasamine

Viimase kümnekonna aasta jooksul on Haanja vallas loodud mitmeid seltse ja mittetulundusühinguid, kuhu kuuluvad aktiivsed kohalikud inimesed, kes soovivad aidata kaasa piirkonna arengule ja seltsielu elavdamisele. Mittetulundusühingute ja seltsingute peamised tegevusvaldkonnad on ühistegevuse edendamine, kultuuripärandi säilitamine ja taaselustamine, külade päevade korraldamine, külade ja ettevõtjate vahelise koostöö arendamine, noorte, laste ja täiskasvanute vaba aja sisustamine, heakorratööd jne.

MTÜ-d organiseerivad kohalikke üritusi, võistlusi, talguid ning koostavad projekte investeringutoetuste saamiseks ja mitmesuguste tegevuste finantseerimiseks.

MTÜ-d tegutsevad valdavalt rahvamajades jt vallale kuuluvates hoonetes. MTÜ Amanda initsiatiivil on 2010 aastal valmimas külaseltsi maja. Plaanis on noortekeskuse jaoks ehitada välja ruumid Ruusmäel.

2004. aastal oli Haanja vallas registreeritud 12 mittetulundusühingut, 2010 aastal juba 29.

Haanja vald toetab kodanikeühenduste arengut, vahendades informatsiooni ja koolitusi, eraldades valla eelarvest vahendeid mittetulundusühenduste tegevuse ja investeringute toetuseks, eelkõige omafinantseeringu kulude katteks projektides.

2.4.2. Valimisaktiivsus

Osavõtt kohaliku omavalitsuse volikogu valimistest on samuti indikaator, mis väljendab kogukonna sidusust ja võimaldab jälgida elanike aktiivsust ning osalust kogukonna arengu ja tegevuse suunamisel.

Valimiaktiivsus on Haanja vallas viimase kümnendi jooksul pidevalt tõusnud ning see on väga positiivne märk. Positiivset mõju on avaldanud võimalus hääletada interneti vahendusel, mis on aktiveerinud eelkõige nooremaid elanikkonna gruppe.

Hääletamisest osavõtt KOV volikogu valimistel aastate lõikes oli järgmine:

1999 – 54, 6%

2002 – 53,4 %

2005 – 59, 2%

2009 – 66, 2 %

Edasises positiivses arengus on oluline roll MTÜ-del ja külavanematel, kelle kaudu pakkuda võimlust hääletamiseks vanematele inimestele, kellel on raskusi transpordi või liikumisega üldse.

2.4.3. Kogukonna motivaatorid

Haanja vald tunnustab iga-aastaselt tublimat põllumeest ja ettevõtjat, paremaid õppureid, noorsportlasi ja nende juhendajaid.

Vald on tunnustanud tänukirjadega eraisikuid, MTÜ-sid ja ettevõtjaid, kes on märkimisväärselt panustanud piirkonna arengusse.

Iga-aastaselt korraldatakse kodukaunistamise konkurss ning parimaid tunnustatakse.

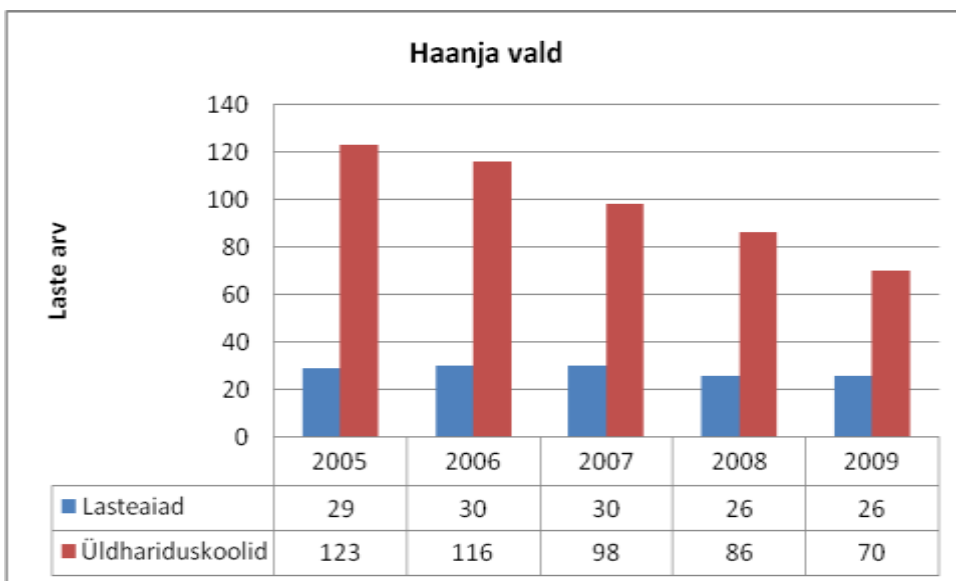
Haanja valla lehes tunnustatakse samuti väljapaistva tegevuse või saavutuste eest, samuti õnnitletakse juubilare.

Haanja-Ruusmäe Põhikoolis tunnustatakse töötajaid iseseisvuspäeva, kooli juubeli ja õppe-aasta lõpuaktusel tänukirjaga. Viimasel üritusel tunnustatakse ka väga hea õppeedukusega õpilaste vanemaid tänukirjaga. Õpilaste tunnustamine toimub koheselt peale hea tulemuse saavutamist ja õppe-aasta lõpuaktusel. Lisaks kutsub vallavanem tublimad õppurid ja nende juhendajad vastuvõtule. Õpetajate päeva puhul korraldab vallavalitsus õpetajatele teatriskäigu või väljasõidu mõnda enamtunnustatud kooli. Alates 50. juubelist saab juubilar koolilt sümbolise rahalise preemia koos tänukirjaga. Samuti pensionile mineja saab tänukirja koos kingitusega.

3. Laste ja noorte turvaline ning tervistav areng

3.1. Õpilaste arv haridusasutustes

Joonis 18 Laste arv Haanja valla lasteaias ja üldhariduskoolis.

Allikas: KOV

Õpilaste arv Haanja – Ruusmäe Põhikoolis näitab kahanemistendentsi. Teistest omavalitsustest Haanja-Ruusmäe põhikoolis üldharidust omandavate laste osakaal on aastatel 2005 – 2009 langenud, samas on laste arv kogua eg olnud väike: 2005. aastal 8 õpilast ja 2009. aastal 3 õpilast. Haanja valla lapsi käib ka teiste omavalitsuste lasteaedades ja üldhariduskoolides. Oluline faktor on siin asjaolu, et Haanja vallas puudub gümnaasium ning põhikoolijärgselt õpingute jätkamine saab toimuda vaid teistes omavalitsustes. Teatavaid muutusi tõi kaasa ka Haanja ja Ruusmäe Põhikoolide ühendamine 2000. aastal. Kuna alates 2010/2011 õppeaastast toimub Ruusmäe koolihoones õppetöö 1 – 4 klassini, võib seeveelgi kaasa tuua mõningast õpilaste liikumist teiste omavalitsuste koolidesse.

Tabel 14 Teistes valdades alus- ja üldharidust omandavad Haanja valla lapsed 2005 – 2009.

	2005	2006	2007	2008	2009
Lasteaia lapsed	2	3	4	3	3
Üldhariduskooli õppurid	61	62	63	80	71

Allikas: KOV

Lasteaialaste arv on olnud stabiilne. Samas summas 12 krooni/päev on aastatel 2005 – 2009 püsinud ka lasteaia toidupäeva maksumus vanemate jaoks ja hinnatõusu on katnud kohalik omavalitsus. Lasteaia õppepäeva tasu oli aastatel 2005 – 2008 4 krooni ja tõusis 2009. aastal 6. kroonile

Lasteaia kohta on seni piisavalt, 2010. aastal on 3 vaba kohta Haanjas ja 5 Ruusmäel.

3.2. Koolikohustuse täitmine

Koolikohustuse mittetäitjaid vallas ei ole. Valla rahvaarvu väiksus võimaldab ka suhteliselt tihedat ja personaalset suhtlust nõustamist vajavate peredega, mis on mõneti kaasa aidanud sellele olukorrale.

3.3. Noorte süüteod

Tabel 15 Alaealiste asjade komisjonis arutelul olnud Haanja valla noorte süüteod 2005 – 2009.

	Vanus	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
2005	Esmasjuhud						1			1				
	Korduvjuhud													
	Kokku	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0
2006	Esmasjuhud							1						
	Korduvjuhud													
	Kokku	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
2007	Esmasjuhud										1	1		
	Korduvjuhud													
	Kokku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
2008	Esmasjuhud								1					
	Korduvjuhud									1				
	Kokku	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
2009	Esmasjuhud													
	Korduvjuhud													
	Kokku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Allikas: Maavalitsus

Noorte süütegude arv on väike, kuid jätkuvalt tuleb tegelda ennetus- ja teavitustegevustega.

3.4. Laste ja noortega tegelevad asutused

Huvikoole Haanja vallas ei tegutse. Huviringides on lastel ja noortel võimalus osaleda Haanja – Ruusmäe Põhikooli juures, kus tegutsevad kunstiring, poiste puutööring, loodusring, suusaklass, mudellennunduse, muusika ja pärimusmuusika ringid, luule- ja näitering, võru keele ring, liiklusring, noorkotkaste ja kodutütarde ring. Ringide rahastamist suurendati Haanja valla poolt pidevalt kuni vajaduseni kulutusi oluliselt kärpida 2009. aastal.

Haanja rahvamaja juures on erinevatel aastatel tegutsenud ja tegutsemas järgmised mh lastele ja noortele suunatud ringid: segarahvatantsu rühm, naisrahvantantsu rühm, laste peotantsu ring, laste lauluring, eakate lauluring. 2008. aastal toetas vald nimetatud ringide tegevust 68346 krooniga.

Eesti Metodisti koguduse juures Ruusmäel tegutseb pühapäevakool.

Lastel ja noortel on ka võimalus osaleda teistes omavalitsustes tegutsevates huvikoolides ja –ringides. Haanja vald on toetanud laste ja noorte osalust järgmistes huvikoolides ja –ringides: SK Profit OÜ

(võimlemine), MTÜ Tantsutrupp Variatsioonid , MTÜ Aila Näpustuudio, Judoklubi REI, Võru Maleklubi, Kunstistuudio Krisepto ning Võru Muusikakool. Samuti on vald toetanud 2. Klassi õpilaste ujumisõpetust. Väimela ujulas. Kokku toetas Haanja vald laste huvitegevust vallavälistes huviringides ja –koolides 2008. aastal 163272 krooniga.

Kooli huviringides osales 2009/10 õppeaastal ringide tegevuses kokku 69 õpilast. 7 õpilast osales Võru Muusikakooli tegevuses, 1 Võru Spordikoolis, 1 Väimela ujumistrennis, 1 Põlva võistlustantsus, 1 Kiidil ratsutamas, 1 Jahimeeste Seltsis.

Tabel 16 Huviringide rahastamine 2005 – 2009.

Huviringide rahastamine (kroonides)	2005	2006	2007	2008	2009
Haanja-Ruusmäe koolis					
Kunstiring	10 380	15 705	17 140	19 090	16 176
Poiste tööõpetus	8 305	10 470	11 427	15 910	12 941
Loodusring	4 153	5 235	5 710	6 364	3 235
Spordiring	4 153	2 617	8 570	6 364	3 235
Mudellennundus	2 076	2 617	2 857	3 182	3 235
Muusikaring	10 380	15 705	17 140	19 096	16 176
Pärimusmuusika ring	880	4 750	4 369	4 040	3 520
Haanja rahvamajas					
Segarahvatantsu rühm	6 673	6 401	8 655	16 170	10 477
Naisrahvantantsu rühm	1 702	1 924	5 865	3 300	3 905
Laste peotantsu ring	10 740	16 061	7 300		
Laste lauluring	2 812	3 182	3 075	4 290	4 427
Eakate lauluring					4 290
Joogaring		1 628			
Teistes omavalitsustes					
SK Profit OÜ(võimlemine)	3 780	4 050	5 100	5 700	
MTÜ Tantsutrupp					
Variatsioonid	978	1 500	710	3826	4 878
MTÜ Aila Näpustuudio	2 016	2 016	2 142	5 472	3 168
Judoklubi REI	1760		1080	2 430	2 700
Võru Maleklubi					1 000
Kunstistuudio Krisepto		1 440	1 800		
Võru Muusikakool	121 952	128 142	108 032	123 314	114 048
Ujumisõpetus		9 616	9 777	22 530	22 075
KOKKU	192 740	233 059	220 749	261 078	229 486

Allikas: KOV

Noortekeskused vallas puuduvad, noorteklubi on moodustatud Ruusmäel ja Haanjas. Noorteklubi Ruusmäel on aastaid olnud aktiivne, Haanjas alles käivitamisjärgus. Ruusmäe noortekeskusele oma ruumide väljaarendamiseks on ettevalmistamisel arendusprojekt. Loomisel on noorte volikogu, mille tegevus loodetakse käivitada 2010 – 2011. aastal.

Lisaks valla lasteaiale pakub üks eraisik ka päevahoiu teenust, millele küll hetkel nõudlus puudub.

3.5. Lastele ohutu elu- ja õpikeskkond

Hooned ja territoorium

Haanjas on välja ehitatud kaasaegsed ruumid eelkooli- ja põhikooli õppe korraldamiseks. Ruusmäel paiknevad eelkooli- ja algkooliõppe ruumid Rogosi mõisas, mis vajaksid osaliselt kaasajastamist. Ruusmäe külas kavandatakse lähiaastatel noortemaja ehitust sepikoja hoonesse. Haanja külas noorteklubi ruumid on kavandatud Haanja rahvamajja. Mõlemas külas noortemaja ehituseks vajaminevad rahalised vahendid kavandatakse taotlema abiprogrammidest.

Tee kooli ja lasteaeda

Olemas on valgustatud kergliiklustee/kõnnitee Haanja rahvamajast Haanja koolimajani.

Vajadus on rajada kergliiklustee Ruusmäe külas Rogosi mõisa ja bussijaama vahelisele alale, Haanja rahvamaja ja Suure Munamäe parkla vahelisele alale ning Haanja koolimaja ja Haanja Puhke-sportikeskuse vahelisele alale. Haanja küla osaline tänavavalgustus rahvamajast elumajadeni on vaja välja ehitada. Kaugemal külades elavatele lastele on tagatud transport kooli.

Veekogud. Kõik veekogud on ohtlikud ning selles osas tehakse lasteasututes selgitustööd, teises klassis toimuvad ujumisõpetuse tunnid. Ametlikke supluskohti (s.h. vetelpääste ja valvega) vallas ei ole, kuid avalike puhkekohtadega järvesid on mitmeid.

Mänguväljakud. Suuremates külades on olemas mänguväljakud. Mänguväljakute asukohad:

Haanja Puhke- Spordikeskus, Haanja koolimaja mänguväljakud Haanja korterelamute juures asuv laste mänguväljak. Ruusmäe staadion/ mänguväljak. Rogosi mõisa lastemänguväljak. Haanja koolimaja spordisaal/määrderuum, Ruusmäe jõusaal.

Tulevikus oleks vaja Haanja Puhke- Spordikeskuse 2 km kergliiklustee rajamine ning stardi ja finiši ala väljaehitamine. Haanja spordiväljakute renoveerimine ning polüfunktsionaalse mänguväljaku rajamine. Ruusmäe lastemänguväljaku arendamine. Planeeritud on ka seiklusraja rajamine Haanja Puhke Spordikeskuse juurde ning Haanjasse aastaringse lumekelgu(tuubi)raja ehitamine. Atraktsioonide turvalisuse kontrolliga, samuti mänguväljakute piirete ja turvaaluste tagamisega tuleb tegeleda pidevalt.

3.6. Terviseteenus haridusasutustes

Võrumaa tervistedendavate koolide võrgustikku kuulub 11 kooli, sh alates 2005. aastast Haanja – Ruusmäe Põhikool. Tervistedendavate lasteaegade võrgustikku Haanja valla lasteaiad ei kuulu, kuid see on lähiaja eesmärgiks, kui kool ja lasteaed ühendatakse üheks haridusasutuseks. Sisuliselt tehakse tervistedendavat tööd lasteaias ka praegu, nt õppekäigud loodusesse, aktiivne suusaradade ja kelgumägede kasutamine.

Haanja – Ruusmäe Põhikoolis tegutseb suusaklass, kus põhisuund on suusatamine ja sportlikule tegevusele pööratakse süvendatud tähelepanu. Igal aastal suunatakse spordiklassi õpilased spordiarsti vastuvõtule Tartusse.

Kehalise kasvatuse õpetajad ja tantsurühmade juhendajad, pööravad tähelepanu lapse rühile, koordinatsioonile ja arengule. Lasteaias toimub liikumisõpetus ja õpetaja omab vastavat ettevalmistust.

Haridusasutustes osutatav terviseteenus ostetakse sisse perearstidelt.

3.7. Kohaliku omavalitsuse poolne initsiatiiv ja toetused tagamaks teenuste kättesaadavust

Koolilõuna on õpilastele Haanja- Ruusmäe Põhikoolis tasuta. Riigipoolsele toetusele lisaks panustab ka kohalik omavalitsus eelarvelistest vahenditest. Keskkooli/gümnaasiumi osas kompenseeritakse toiduraha avalduse alusel lastele, kelle perede sissetulekud on väikesed. Lasteaiakohtade kättesaadavus on tagatud kõigile soovijatele ja toidupäeva hind vanema jaoks on hoitud 12 krooni juures alates aastast 2005. Täiendavalt toetab kohalik omavalitsus. Õppemaks on 120 krooni kuus.

Õpperühmad tegutsevad mõlemas koolimajas. Õpperühmas pakutakse ka toidukorda (oode), mille maksumus lapsevanemale on 13 krooni päevas ja mida täiendavalt finantseerib vald.

Eelkõige on õpperühmad suunatud algklassidele, kellel lõppevad tunnid varem ja peavad seega ootama nn koolibussi. Õpperühmas saavad lapsed järelvalve all teha ära oma järgmise päeva koolitöö ning soovi korral tegeleda oma hobidega.

Vald toetab huviringide, huvikoolide ja treeningute rahastamist (vt ka ptk 3.4).

4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND

4.1. Huvitegevuse ja vaba aja veetmise võimalused

Võimalused huvitegevusteks ja vaba aja kvaliteetseks veetmiseks on Haanja vallas head. Nii Haanjas kui Ruusmäel on rahvamajad, kus toimuvad üritused ja tegutsevad huviringid (segarahvatantsu rühm, naisrahvatantsu rühm, laste lauluring, eakate lauluring, joogaring), lisaks tegutsevad huviringid Haanja – Ruusmäe Põhikooli juures ning huvitegevuse võimalus pakuvad vallas tegutsevad mittetulundusühingud. Vallas on kolm rahvaraamatukogu: Haanja, Ruusmäe ja Luutsniku. Kõikides raamatukogudes tegutsevad ka avalikud internetipunktid. Ruusmäel paikneb Rogosi mõisa koduloomuuseum. Valla omandis on ka Suure Munamäe vaatetorn, koos seal asuva püsiekspositsiooniga. Ruusmäe raamatukogu juures tegutseb õpiring täiskasvanutele.

2009. aastal osales haanja rahvamaja huviringides 75 inimest ja Ruusmäe rahvamaja huviringides 33 inimest.

Huvitegevuse võimalusi pakuvad ka mitmed mittetulundusühingud, nt Haanja Tantsu Mängu Laulu Selts. Erinevaid puhkevõimalusi on ka vallas paiknevates arvukates turismitaludes.

4.2. Üldkasutatavad spordirajatised ja terviserajad

Haanjas on olemas 1,2,3 ja 5 km suusarajad ning 3 ja 2 km valgustatud suusarajad, lasketiir ja suusastaadion, samuti suusatajaid teenindav suusakeskus. Kergliiklustee lõik on rajatud Haanja keskuse ja Kurgjärve spordibaasi vahele. Haanja suusaradu kasutab hinnangulisel lume olemasolul ca 5000 inimest kuus. Sportimiseks kasutatakse ka Haanja ja Ruusmäe rahvamajade saale, kus saab mängida lauamänge. Ruusmäel võimla puudub, kuid seal on olemas jõusaal. Haanja koolimajas kasutatakse spordisaali/määrderuumi ning kooli juures on 250 m jooksuringiga spordiväljakud koos palliplatsidega, mille seisund on rahuldav. Koolivälise sporditegevuse ja traditsiooniliste spordiürituste korraldamisega tegeleb ka Haanja Suusaklubi. Vallas on ka mitmeid matkaradu. Võimalused aktiivseks sportlikuks tegevused on Haanja vallas head.

4.3. Transport ja teedevõrk

Valda katab Kagu-Eestile omaselt tihe teedevõrk, mis on valdavalt kruusakattega. Riigimaanteed on heas seisukorras. Vallateede seisukord on rahuldav. Tulenevalt reljeefist ja pikemast lumeperioodist tekitab probleeme ja lisakulutusi teehooldus.

Maakonnakeskusest kulgeb põhja-lõuna suunaline kõvakattega tee läbi Haanja ja Ruusmäe külade, mis Ruusmäe-Kuklase teelõigu kaudu tagab kvaliteetse ühenduse Pihkva-Riia maanteega. 2010. aastal ehitatakse valmis tolmuvara teelõik Kurgjärve – Rõuge vahel.

Ühendus maakonnakeskusega on rahuldav, probleemid on nädalavahetustel, pühade ja õhtusel ajal. Probleemne on ka ühistransport kaugematest küladest vallakeskusesse.

Avatud on ka igapäevane bussiliin Suur Munamägi – Tallinn.

Õpilaste vedu on korraldatud erafirmade poolt lepingute alusel, kuid see ei taga alati huviringides osalemise võimalust.

4.4. Keskkonna mõjurid

Joogivesi

Ühisveevärk ja –kanalisatsioon on ainult Haanjas, Ruusmäel ja Luutsnikul ning vajab investeeeringuid. Vallavalitsuse hooldada on 2 puurkaevu, ca 4 km vee- ja kanalisatsioonitorustikke, 3 biopuhastit. Haanja vallale kuulub 2 puurkaevu; Haanjas ja Ruusmäel. Haanja ja Ruusmäe puurkaevud on renoveeritud. Puurkaevude vesi vastab üldiselt Eesti Vabariigis joogiveele kehtestatud nõudmistele, kuid Ruusmäe puurkaevu üldraua sisaldus ületab tunduvalt lubatud normi. Valla arengukava näeb ette Vee- ja kanalisatsioonitrasside renoveerimise ja infrastruktuuri edasiarendamise Haanjas, Ruusmäel ja Luutsniku külas, salv- ja puurkaevude rajamise külades, osaluse hajaasustuse veeprogrammis. 2007.a sai hajaasustuse veeprogrammist toetust 10 inimest summas 330 126 krooni, 2008.a 13 inimest summas 424 688 krooni, 2009.a 5 inimest summas 177 417.90 krooni ja 2010.a 2 inimest summas 55 133.- krooni. Toetussummadele lisandub omafinantseering.

Heitvesi

Ühiskanalisatsiooniga on liitunud 142 inimest ning mitmed ühiskondlikud ettevõtted (kool, lasteaed jt). Ülejäänud elanikkond juhib tekkiva reovee kas kogumiskaevudesse või septikutesse. Tööstuslikku reovett Haanja ühiskanalisatsiooni puhastile ei juhita. Ühiskanalisatsioonitorustike ja kaevude tehniline seisukord on halb ning vajab investeeeringuid.

Supluskohad

Haanja vallas on avalikult kasutatavad järved Vaskna, Kavadi, Palujüri, Ruusmäe, kus on võimalik käia ujumas. Lisaks sellele on planeeritud tehisveekogu rajamine Haanjasse ning ka seal on kavandatud avalik supluskoht.

Olulisi **välisõhu** saaste ja mürasaaste probleeme Haanja vallas ei esine. Valla territooriumil järgitakse tubakaseadust.

Jäätmekäitlus.

Haanja vallas korraldatakse kord aastas ohtlike jäätmete kogumisringe; olmejäätmeid on hakatud liigiti koguma, Haanja külla on rajatud jäätmepunkt. Pakendite kogumiseks on konteinerid Haanjas, Ruusmäel, Uue – Saaluses, Plaani ja Luutsnikus. Orgaaniliste jäätmete kogumist ei toimu, kavandatakse rajada komposteerimisväljak ja lahendada kogumine ka kortermajade juures.

Olmejäätmeid ühismajapidamistest ja mõningatest üksikmajapidamistest kogub teenust pakkuv prügifirma. Vald on paigaldanud prügikastid Haanjase ja Ruusmäele ning puhke- ja supluskohtadesse, kust prügi äraveo korraldab lepingu alusel prügifirma.

Koostamisel on Võrumaa omavalitsuste ühine jäätmekava, mis valmib ning võetakse Haanja valla volikogu poolt vastu 2010.

Rohealad. Haanja vallas on suurepärased looduslikud võimalused rekreatsiooniks, kuna 48 % valla maa – alast paikneb rikkaliku kooslusega ja esteetiliselt naudingut pakkuva Haanja Looduspargi territooriumil. Rekreatiivsust väärtust tõstavad 50 järve ja pikk lumeperiood, mis pikendab suusaradade kasutust, samuti tähistatud matkaradade ja puhkekohtade võrgustik.

Kõrgendatud riskiga objektid Haanja vallas puuduvad.

4.5. Kuriteod

Tabel 17 Võru politseijaoskonnas registreeritud kuritegevus 2005 – 2009.

Kuriteod	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus vs 2008	Muutus %
Võru linn	425	447	424	455	430	-25	-5,49
Antsla vald	90	74	79	73	66	-7	-9,58
Haanja vald	12	16	15	13	21	8	61,53
Lasva vald	23	32	31	52	22	-30	-57,69
Meremäe vald	17	32	12	24	24	0	0
Misso vald	16	20	17	24	23	-1	-4,16
Mõniste vald	18	10	26	22	7	-15	-68,18
Rõuge vald	38	26	36	50	41	-9	-18
Sõmerpalu vald	51	48	53	49	58	9	18,36
Urvaste vald	33	32	43	37	35	-2	-5,4
Varstu vald	25	20	33	16	28	12	75
Vastseliina vald	46	48	45	56	40	-16	-28,57
Võru vald	126	161	95	98	85	-13	-13,26
Kokku Võru PJ	920	966	909	969	880	-89	-9,18

Allikas: Võru Maavalitsus, Võru PJ

Kuritegude avastamise osakaal oli 2007. aastal Haanja vallas 53, 3%, 2008. aastal 100% ja 2009. aastal 42, 86%.

Kuriteo liikide lõikes domineerivad varavastased kuriteod, salajased vargused on enamlevinud kuritegevuse liik terves Võru maakonnas.

Tabel 18 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas 2007 – 2009 alaealiste poolt toime pandud kuritegude osakaal avastatud kuritegudest.

Kuriteod	Avastatud 2007	alaealise kuriteod	osakaal %	avastatud 2008	alaealise kuriteod	osakaal %	avastatud 2009	alaealise kuriteod	osakaal %
Haanja vald	8	1	12,5	13	2	15,4	9	1	11,1
Kokku Võru PJ	645	80	12,4	722	74	10,24	607	53	8,73

Allikas: Võru Maavalitsus, Võru PJ

Tabel 19 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas 2005 – 2009 registreeritud salajased vargused.

Vargus	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus vs 2008	Muutus %
Haanja vald	6	10	6	2	10	8	61,53
Kokku Võru PJ	484	368	270	277	280	3	0,3

Allikas: Võru Maavalitsus, Võru PJ

Tabel 20 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas 2006 – 2009 registreeritud isikuvastased kuriteod.

Isikuvastased kuriteod	2006	2007	2008	2009	Muutus vs 2008	Muutus %
Haanja vald	1	6	6	3	-3	-50
Kokku Võru PJ	115	182	185	154	-31	-16,75

Allikas: Võru Maavalitsus, Võru PJ

Tabel 21 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas 2005 – 2009 registreeritud kehalise väärkohtlemise juhtumid.

Kehaline väärkohtlemine	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus vs 2008	Muutus %
Haanja vald	0	0	1	4	0	3	3	
Kokku Võru PJ	33	67	98	159	150	126	-24	-16

Allikas: Võru Maavalitsus, Võru PJ

Tabel 22 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas registreeritud korduvad mootorsõiduki joobes juhtimised.

Korduv joobes juhtimine	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus vs 2008	Muutus %
Haanja vald	3	2	2	1	4	2	-2	-50
Kokku Võru PJ	123	122	146	165	175	130	-45	-25,71

Allikas: Võru Maavalitsus, Võru PJ

Tabel 23 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas registreeritud väärteod 2005 – 2009.

Väärteod	2005	2006	2007	2008	2009*	Muutus vs 2008	Muutus %
Haanja vald	78	47	83	137	67	-70	-51,09
Kokku Võru PJ	5241	6136	8784	10981	6617	-4364	-39,74

Allikas: Võru Maavalitsus, Võru PJ

*2009. aasta osa on kajastatud 10 kuu andmed

Kuritegevuse seisukohalt on Haanja vald väga turvaline elupaik, olles maakonnas Mõniste valla järel väikseima arvu episoodidega omavalitsus aastatel 2005 – 2009. Ometi on murettekitav oluline registreeritud kuritegude arvu märgatav kasv 2009. aastal.

Suur osa lisandunud kuritegudest on salajased vargused, mille vähendamiseks on kogukonnal mõningaid võimalusi, nt naabrivalve rakendamine.

Reageerivate ja ennetavate meetmete rakendamist vajab noorte kuritegevus Haanja vallas, kuna avastatud kuritegudest alaealiste poolt toime pandute osakaal on üle maakonna keskmise ja seda kogu vaadeldaval perioodil 2007 – 2009.

4.6. Tulekahjud

Tabel 23 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas registreeritud väärteod 2005 – 2009.

Aasta	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Päästeteenistuses registreeritud tulekahjude arv	15	1	4	5	11	5

Allikas: Statistikaamet

Tulekahudes hukkunuid oli Haanja vallas 2004 aastal 1 inimene ja 2007. aastal 1 inimene.

Kui maakonnas on tulekahjude arv tervikuna oluliselt vähenenud, siis Haanja vallas on suured kõikumised. Oluline on jätkata viimastel aastatel alanud intensiivset ennetustööd ja järelvalvet antud valdkonnas: suitsuandurite jt tuleohutusvahendite propageerimine, küttekollete puhastamise ja korrashoiu valdkonnas.

Tuletõrjevee võtmise võimalus Haanjas on tagatud koolimaja ja suusakeskuse vahetus läheduses paiknevast tiigist. Ruusmäel on tuletõrjevee võtmise kohana on planeeritud Ruusmäe järv. Vajalik on välja ehitada Päästeameti nõuetele vastav veevõtukoht ja ligipääs sellele.

Vallas tegutseva MTÜ Amanda (abikomando) tegevuste hulka kuulub ka tuletõrje valdkonna alane teavitustöö.

4.7. Alkoholipoliitika

Alkoholi müüki on Haanja vallas piiratud sarnaselt terves Eestis kehtiva piiranguga ning alkoholi müük on lubatud ajavahemikul kl 10 – 22. Samas toimub reaalne alkoholimüük veel lühemat aega, kuna kauplused suletakse juba kl 18 (19). Alkoholi müügi luba omavaid kauplusi on Haanja vallas 2.

Alkoholimüügi luba omavad ka 8 toitlustus- ja majutusasutust.

5. Tervislik eluviis

5.1. Tervisealase teabe kättesaadavus

Tervisealast informatsiooni levitatakse Haanja vallas mitmeti: valla kodulehel www.haanja.ee, valla lehes, infot annavad sotsiaaltöötajad, haridusasutused, samuti MTÜ-d. Toimuvate ürituste kohta pannakse kuulutused ülesse külakeskustesse, koolidesse, lasteaeda. Informatsioon edastatakse ka külaseltsidele, kes omakorda saavad selle edastada seltsiliikmetele. Kasutusele on võetud ka sotsiaalmeedia kanalid (nt *facebook*, Haanjamaa Elu, blogid) , kus levitatakse infot toimuvate ürituste kohta.

Informatsioon on üldiselt valla rahvale hästi kättesaadav. Leht ilmub iga kuu lõpus va ühel suvekuul ja jõuab iga vallakodaniku postkasti. Samuti külastatakse tihedalt valla kodulehte.

Suuremat tähelepanu tervislike eluviiside propageerimisele on pööranud valla haridusasutused, olles korraldanud erinevaid narkootikumide ja alkoholi teemalisi üritusi ja teabepäevi. Koostöös MTÜ-ga Amanda toimus tuleohutuse alane üritus.

5.2. Tervislikku eluviisi toetavad üritused/tegevused

Haanja vallas on moodustatud tervisenõukogu, kuhu kuuluvad Heli Liivand, Eda Sing, Evi Lestberg, Taimi Kopli, Aime Mikkelsaar ja Kadri Parts.

Toimuvad traditsioonilised pere- ja spordiüritused, nagu külade spordipäevad, Vastlapäev, Jaanituli, Jüriöö jooks, käsitsi heinaniitmisevõistlus, lisaks koolides toimuvad traditsioonilised (spordi)üritused ja tegevused.

Üleriigiliselt on tuntud Haanja Suusamaraton, laske- ja murdmaasuusatamise võistlused, rattavõistlused, orienteerumisevõistlused ja kestvusratsutamise võistlused, ekstreemspordi võistlused, kust võtab osa ka arvukalt kohalikke elanikke.

6. Terviseteenused

6.1. Tervishoiuteenused

Tervishoiuteenuseid pakuvad Haanja vallas haanja ja Ruusmäe külas 2010. aastal kaks perearsti ja kaks pereõde. Vastuvõtu ajad on kahel päeval nädalas Haanjas ja kahel päeval Ruusmäel. Perearstiteenuse kättesaadavus ja teenuse kvaliteet on problemaatiline olnud juba aastaid. Huvi perearstiteenuse osutamiseks hõredalt asustatud ja väikese nimistuga piirkonnas on madal.

Stationsaarset arstiabi osutatakse AS Lõuna-Eesti Haiglas. Ambulatoorset eriarstiabi osutavad AS Lõuna-Eesti Haigla, AS P.M.A. Erakorralist meditsiiniabi osutab maakonnas kolm kiirabi brigadi, neist kaks paikneb AS Lõuna-Eesti Haigla juures, üks Antslas (Tartu Kiirabi alluvuses) MTÜ Antsla Tervisekeskuse ruumides.

Lähim apteek asub Võru linnas.

6.2. Nõustamisteenused

Esmane nõustamine toimub Haanja vallas sotsiaaltöötaja ja perearsti poolt ning ka haridusasutustes.

2010. aastani töötas Haanja – Ruusmäe Põhikoolis ka 0,5 kohaga eripedagoog, kes hetkel viibib lapsehoolduspuhkusel. Preventiivne töö toimub projektipõhiselt koolis.

Spetsialistide tasemel nõustamine on kättesaadav maakonnakeskuses tegutsevatelt erinevatelt nõustamisspetsialistidelt ja Võrumaa Õppenõustamiskeskusest. Viimasest on võimalik saada psühholoogilist-, eripedagoogilist-, logopeedilist- ja sotsiaalnõustamist.

Nöörimaa Tugikodu pakub võlanõustamisteenust ning sotsiaalnõustamist.

Suitsetamisest loobumise nõustamisteenust on võimalik saada Lõuna Eesti Haiglast.

7. Kokkuvõte

Positiivsed arengud. Haanja valla erinevate eluvaldkondade areng on sarnaselt enamiku paikkondadega mõjutatud ümbritsevas majanduskeskkonnas toimuvatest muutustest. Möödunud kümnendit Haanja vallas iseloomustavad mahukad investeeringud sotsiaalsfääri ja tehnilisse infrastruktuuri, mille tulemusena paranes teenuste kättesaadavus ja kvaliteet ning elu-, töö, ja õpikeskkond muutus oluliselt tervislikumaks eluviisi toetavamaks. Lisandus võimalusi rekreatsiooniks ja tervislike eluviiside harrastamiseks. Haanja valla positiivne eripära on paiknemine Haanja Looduspargi territooriumil, mis annab tunnistust rohealade rohkusest ja esteetiliselt kaunist keskkonnast, mis väärtustab elukeskkonda.

Haanja vald toetab elanike, sh laste ja noorte huvihariduse, kultuurilise ja sportliku ning kogukondliku ühistegevuse võimalusi. Registreeritud on arvukalt mittetulundusühinguid, kes tegutsevad huvitegevuse, kultuuri ja spordivaldkonna aga ka otseselt elanike turvalisuse tagamise suunal. Kohalikul omavalitsusel on koostöö kolmanda sektoriga ning toimivad toetusmehhanismid. Kuritegevuse ja õnnetusjuhtumite arv on vallas suhteliselt madal.

Negatiivsed suundumused ja probleemid. Haanja valla ääremaine asukoht mõjutab teataval määral ka rahvastikuprotsesse ning sotsiaal- ja majandussfääri arengut, seda eriti piiriäärsetes küladest. Valla rahvaarv väheneb pidevalt, põhjusteks nii negatiivne iive kui väljaränne. Rahvastiku vähenemine on üks olulisemaid probleeme vallas, mis omakorda mõjutab nii vallale laekuvat maksutulu kui haridus-, sotsiaal- ja tervise teenuse kättesaadavust.

Probleemidena tõstatakse vallas ka tervise teenuse kättesaadavus ja kvaliteet ning ühistranspordi võimalused kaugematest küladest, eriti nädalavahetustel, pühade ajal ja õhtustel aegadel.

Siseministeriumi tellimusel 2009. aastal läbi viidud uuringu andmetel Haanja vald kõige kriitilisemas situatsioonis olevate kohalike omavalitsuste hulka ei kuulu, kuid koondnäitaja ja jääb siiski alla keskmist taset. Positiivselt mõjutavad indeksi väärtust Haanjas kohaliku majanduse olukord ja omavalitsuse finantsnäitajad, samuti teenuste kättesaadavus ning pere- ja sünnitoetused. Negatiivselt tõuseb esile maksutulu inimese kohta, samuti suur töötus, mis jääb siiski madalamaks maakonna keskmisest.

Majanduskeskkonna muutustest tulenevalt on ka Haanja vallas aastatel 2009 – 2010 vähenenud elanike ja valla tulud ning suurenenud vajadus toimetulekutoetuste järele. Hüppeliselt on kasvanud töötute arv, probleemidena teravnevad ka pikaajalisest töötusest tulenevad ravikindlustuseta inimeste arvu kasv ning oht kaotada eluase, mis toob kaasa suurema vajaduse sotsiaalsete tagatiste osas. Väiksemad tulud viivad paratamatult elanike elatusaseme languseni ning tekitavad suureneva vaesusriski. Majanduslike ja sotsiaalsete probleemidega kaasneb stress ja väheneb psühhosotsiaalne turvatunne. Vähenev

maksulaekumine kitsendab kohaliku omavalitsuse võimalusi teenuste ja toetuste pakkumiseks ning arendusinvesteeringuteks.

Haanja valla terviseprofiili raamistik ja fookus.

Haanja valla esimese terviseprofiili koostamisel ei olnud võimalusi elanike tervisekäitumise ja subjektiivsete hinnangute kogumiseks küsitluste läbiviimiseks. Terviseedenduslike eesmärkide seadmisel ja tegevuste kavandamisel lähtuti statistilistest andmetest, läbiviidud uuringutest, analüüsides, kehtivatest arengukavadest ning neile põhinevatest spetsialistide hinnagutest. Kuna elukeskkonnas ja tervisenäitajates toimuvad pidevad muutused, on terviseprofiil ajas muutuv ning edaspidi on profiili uuendamise raames planeeritud ka elanike hinnangute ja rahulolu detailsem analüüs. Haanja valla tervisprofiili kandvad väärtused on inimsõbralik elukeskkond, inimestevaheline üksteisemõistmine ja koostöö, võrdsed võimalused, juurdepääs kvaliteetsele terviseteenustele ja terviseinfo kättesaadavus, samuti kogukonna sidusus ja kodanikuühiskonna areng.

Elanike tervise ja sotsiaalse heaolu parandamiseks on kohaliku omavalitsuse tasandil mitmesuguseid võimalusi, mis alati ei eeldagi suuri investeeringuid. Ühiseid väärtusi kandvas koostöös riigi, teiste omavalitsuste, allasutuste, ettevõtjate ja mittetulundussektoriga avarduvad võimalused veelgi ning neid võimalusi ka lähtuvalt eesmärkidest planeeritud tegevuskava põhjal ka kasutatakse.

Haanja valla terviseprofiilis määratletud arengueesmärgid on kooskõlas valla arengukava üldiste arengusuundadega ning tulenevad käesolevast analüüsist. Terviseedendus paikkonnas on omakorda mõjutatud pea kõigi eluvaldkondade arengust ning Haanja valla terviseprofiilis leiab kinnitust varasemalt väljaõeldu, et „tervis on piirkondliku arengu võtmeks ja vastupidi“³.

Head tervist kõigile!

---

³ Tsitaat: Taavi Lai, 2010

8. Arengueesmärgid

8.1. Üldine eesmärk

Haanja valla elanikel on võimalus elada tervist toetavas keskkonnas ja võimalus ning teadlikkus tervislike valikute tegemiseks, omamaks head tervist ja pikka ning kvaliteetset (töö)elu.

8.2. Valdkondlikud eesmärgid

Valdkondlikud eesmärgid on määratletud ajaperioodiks 2010 – 2015.

Valdkond : Sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused

Eesmärk: Haanja vallas toimib sotsiaalne sidusus ja on tagatud võrdsed võimalused

Valdkond: Laste ja noorte turvaline ja tervistav areng

Eesmärk: Lastele ja noortele on Haanja vallas tagatud tingimused turvaliseks ja tervislikuks arenguks

8.3. Valdkond: Tervislik elu-, õpi- ja töökeskkond.

Eesmärk: Haanja vallas on 2015.aastaks välja arendatud keskkonnasõbralik, tervislik ning ohutu elu-, õpi- ja töökeskkond.

8.4. Valdkond: Tervislik eluviis

Eesmärk: Haanja valla elanikud, ettevõtted ja organisatsioonid on terviseteadlikud ja väärtustavad tervislikku eluviisi.

8.5. Valdkond: Terviseteenused

Eesmärk: Haanja vallas on tagatud esmatasandi arstiabiteenus ja eriarsti, nõustamis- ning rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus kooskõlas vastava seadusandlusega

9. Tegevuskava 2010 – 2015

Eesmärk : Haanja vallas toimib sotsiaalne sidusus ja on tagatud võrdsed võimalused			
<p>Oodatavad tulemused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Registreeritud töötuse määr aastal 2015 Haanja vallas on võrdne Eesti keskmisega või madalam • Avaliku sektori, MTÜ-de ja eraettevõtjate poolt pakutakse mitmekülgset, kvaliteetset ja kõigile elanike gruppidele kättesaadavat sotsiaalteenust. • Kõigil elanike gruppidel on võimalused osaleda kogukonna tegevustes ja arendamises, oma küla, kogukonna, valla tunnetus pakub turvatunnet. 			
<p>Saavutamise indikaatorid:</p> <p>Töötuse määr Vallas pakutavate ja valla poolt sisseostetavate sotsiaalteenuste valik Elanike osalus kolmanda sektori organisatsioonides Kogukonnateenuste pakkumise ulatus Valimisaktiivsus</p>			
Tegevus	Teostamise aeg	Rahastamise allikas	Vastutaja/partnerid
Elukestva õppe, sh ümberõppe ja võimaluste info edastamine ja ümberõppe korraldamine	pidev	Projektid, KOV, MTÜ-d, riik	KOV
Sotsiaalkorterite ja turvatoa väljaehitamine ja remont Ruusmäe ja Haanja külades	pidev	Projektid, KOV, MTÜ-d, erasektor	KOV
Sotsiaaltoetuste eraldamine abivajajatele	pidev	KOV, riik	KOV
Kogukonna liidrite, tublimate elanike, ettevõtjate, spetsialistide tunnustamine	pidev	KOV, MTÜ-d, erasektor	KOV
Riskirühma kuuluvate isikutele rakenduse pakkumine avalikel- ja heakorratöödel/sotsiaalsete töökohtade loomine	pidev	Projektid, KOV	KOV, MTÜ-d, eraettevõtted
Sotsiaaltranspordi teenuse arendamine	pidev	KOV	KOV, MTÜ-d, eraettevõtted

Naabrivalve arendamine	pidev	Projektid, eraisikud, KOV	Elanikud, KOV
Tugiisiku teenuse loomine valda, tugiisiku koolituste korraldamine	2011 - 2012	Projektid, KOV	KOV, eraisikud
Noortevolikogu loomine	2011	Projektid, KOV	KOV
Külaliikumise ja ühistegevuse toetamine	pidev	Projektid, KOV	KOV, MTÜ-d
Külades kooskämiskohtade loomine, arendamine	pidev	Projektid, KOV	KOV, MTÜ-d

Eesmärk:

Lastele ja noortele on Haanja vallas tagatud tingimused turvaliseks ja tervislikuks arenguks

Oodatavad tulemused:

- Lapsed, noored ja nende vanemad on teavitatud tervisliku arengu mõjufaktoritest, olulisusest ja võimalustest Haanja vallas.
- Haridusasutustes ja laste- ja noortega tegelevates organisatsioonides järgitakse tervistedendavate organisatsioonide tegevuse põhimõtteid.
- Lastele ja noortele on tagatud nõuetele vastavad tingimused konkurentsivõimelise alus- ja põhihariduse omandamiseks Haanja – Ruusmäe Põhikooli baasil.
- Lastele ja noortele on KOV, MTÜ-de ja ettevõtjate koostöös aastaringselt tagatud (tervise edendamisele suunatud) õppe- ja huvitegevuse võimalused.
- Lastele ja noortele on tagatud turvaline koolitransport, turvaline koolitee ja tervislik koolitoit ja nõuetele vastavad terviseteenused
- Loodud on lapse tervislikku arengut toetav sotsiaalvõrgustik.

Saavutamise indikaatorid:

Tervistedendavate haridusasutuste võrgustikku kuulumine

Rakendatud teavitusmeetmete ja teavitusürituste arv

Haridusasutuste ja muude laste- ja noorsootöö objektide vastavus tervisekaitse ja päästeameti nõuetele.

Huviringide arv ja valik, kättesaadavus, laste ja noorte osalus neis

Laste ja noorte ning nende vanemate rahulolu määr hariduse- ja huvitegevuse võimalustega

Haridusasutustes ja vallas sotsiaalse tugisüsteemi ametikohtade arv

Koolis on vastav ruum haigestunud lapsele

Tegevus	Teostamise aeg	Rahastamise allikas	Vastutaja/partnerid
Sotsiaalvõrgustiku toimimise toetamise jätkamine	pidev	KOV, projektid	KOV, teised ametkonnad
Kergliiklustee ehitamine Haanja ja Ruusmäe külas ning valgustuse rajamine Haanjas.	2012	riik, KOV, projektid	Maanteeamet, KOV
Haanja puhke- ja spordikeskuse kergliiklusteede võrgu arendamine, jalgrattateede maakondliku võrgu arendamine	2012 - 2015	Riik, KOV, projektid	KOV, teised kohalikud omavalitsused, Maanteeamet
Olemasolevate mänguväljakute parendamine ja uute ehitamine, projektide koostamine investeringutoetuste saamiseks.	2011 - 2015	Projektid, KOV	KOV
Koolivaheaegade perioodidel õpilastele huvitegevuse võimaluste ja eakohaste töövõimaluste pakkumine.	2011 - 2015	Projektid, KOV	KOV, MTÜ-d, eraettevõtted
Noortekeskuste tegevuseks ruumide võimaldamine Ruusmäel ja Haanjas, sh Ruusmäe sepikoja rekonstrueerimine	2011 - 2015	Projektid, KOV	KOV, MTÜ-d
Huvitegevuse võimaluste kaasrahastamine	pidev	Projektid, KOV	KOV
Ujumisõpetuse jätkamine	pidev	Projektid, KOV	KOV

Eesmärk : Haanja vallas on 2015. aastaks välja arendatud keskkonnasõbralik, ohutu ning tervislikke eluviise soosiv elu -, õpi- ja töökeskkond.

Oodatavad tulemused:

- Vallas on välja arendatud kaasaegne sotsiaalinfrastruktuur, sh kultuuri- ja (tervise)spordirajatiste infrastruktuur
- Kõigile elanike gruppidele sh puuetega inimestele on tagatud on võimalused mitmekesiseks tervistavaks- ja huvitegevuseks (infrastruktuur, üritused, toetused)
- Asutused ja ettevõtted järgivad tervisekaitse- ja ohutusnõudeid ning valla elanikkond on teadlik kehtestatud tervisekaitse- ja ohutusnõuetest.

- Haridusasutuste ja ettevõtete/organisatsioonide hooned ja territooriumid vastavad tervisekaitse ja päästeameti nõuetele
- Elanike rahulolu elu-, õpi- ja töökeskkonnaga koduvallas on hea.

Saavutamise indikaatorid:

Huviringide ning kultuuri- ja spordiürituste arv, valik, kättesaadavus, vallaelanike, sh puuetega inimeste osalus neis
 Tervistedendavate töökohtade võrgustikku kuuluvate organisatsioonide arv
 Ametkondade poolt tehtavate ettekirjutuste arv
 Õnnetusjuhtumite arv

Tegevus	Teostamise aeg	Rahastamise allikas	Vastutaja/partnerid
Kauplusauto teenuse toetamine	pidev	KOV, erasektor	KOV, erasektor
Panga- ja postiteenuse kättesaadavuse toetamine	pidev	KOV, erasektor	KOV, erasektor
Liikumispuuetega inimestele transpordivõimaluste tagamine	2011 - 2015	Projektid, KOV, teised omavalitsused	KOV, MTÜ-d, teised KOV-id
Haridusasutuste läheduses paiknevad veekogude muutmine turvaliseks (<i>piirded, infotahvlid, teavitamine, järelvalve</i>).	2011 - 2012	Projektid, KOV	KOV
Tervist edendavate töökohtade vallasisene võrgustiku loomise initsieerimine, vastavate koolituste läbiviimine ettevõtjatele jt organisatsioonidele	pidev	Projektid, KOV	KOV
Elanike rahulolu uuringu läbiviimine	2011 - 2012	Projektid, KOV	KOV
Hajaasustuse veeprogrammi jätkamine	pidev	Riik, KOV, eraisikud	KOV, eraisikud
Tehniliste infrastruktuuride (vee- ja kanalisatsioonisüsteemide, küttesüsteemide jms) renoveerimine ja rajamine	pidev	Projektid, KOV, ühistud, omanikud	KOV, ühistud, omanikud
Uute elukohtade rajamise soodustamine	2011 - 2015	Projektid, KOV	KOV, eraisikud ja ettevõtted
Vallateede remont ja hooldus	pidev	Riik, KOV	KOV
Avalike parkide ja haljasalade korrastamine	pidev	Projektid,	KOV, MTÜ-d,

		KOV, riik	eraisikud, riik
Jäätmekäitluse korraldamine vallas	pidev	Projektid, KOV, erasektor, elanikud	KOV, erasektor
Vabatahtliku päästemeeskonna toetamine	pidev	Projektid, riik, KOV, MTÜ	KOV, MTÜ
Taaskasutuse, keskkonnanahoiu ja mahepõllumajanduse propageerimine	pidev	Projektid, KOV, eraettevõtjad	Eraettevõtjad, KOV, MTÜ-d,
Koostöö arendamine ametkondadega turvalisuse tagamiseks	pidev	Projektid, KOV	KOV, ametkonnad
Tervisespordiga tegelemise ja vaba aja võimaluste mitmekesistamine	pidev	Projektid, riik, KOV, MTÜ-d, erasektor	KOV, MTÜ-d, erasektor

Eesmärk : Haanja valla elanikud, ettevõtted ja organisatsioonid on terviseteadlikud ja väärtustavad tervislikku eluviisi.

Oodatavad tulemused:

- Osapoolte koostöös toimub regulaarne teavitus- ja ennetustöö valla elanikele ning piirkonna külastajatele.
- Vallaelanike kehaline aktiivsus on suurenenud.
- Vallaelanike riskikäitumine on vähenenud.
- Tagatud on sõltuvusprobleemidega inimeste nõustamine

Saavutamise indikaatorid:

Toimunud preventsiiooniürituste ja teavitus- ning ennetustegevuste maht
Huviringidest osavõtjate ja tervisespordi harrastajate ning traditsioonilistest üritustes osavõtjate arv
Elanike rahulolu töö-, õpi- ja elukeskonnaga
Alkoholi ja teiste sõltuvusainete tarbimise määr

Tegevus	Teostamise aeg	Rahastamise allikas	Vastutaja
Vallalehes artiklite avaldamine tervise,	pidev	Projektid, KOV	KOV

sotsiaalse sidususe, tervishoiu jm teemadel, info edastamine tervisega seonduvate ürituste ja võimaluste kohta, samuti võimalike terviseriskide ja eriolukordade kohta.			
Kodulehekülje täiendamine ja struktuuri lihtsustamine, info üleslaadimine	2011	Projektid, KOV	KOV
Terviseinfo kättesaadavuse suurendamine läbi avalikes kohtades info ja materjalide levitamise (kuulutuste/infotahvlid, raamatukogud, haridusasutused, perearstikeskused, sotsiaalmeedia kanalid)	pidev	Projektid, KOV	KOV
Kõikidele valla asutustele tervisealase teabe edastamise süsteemi loomine	pidev	Projektid, KOV	KOV
Tervisenõukogu ja kriisikomisjoni töö aktiveerimine	2010	Projektid, KOV	KOV
Valla eelarve raames spordi – ja terviseürituste toetamine	pidev	Projektid, KOV	KOV
Sõltuvusainete preventsiioniprojektide läbiviimine	pidev	Projektid, KOV	KOV, MTÜ-d
Sõltuvusprobleemidega isikute tugigruppide loomine ja tegevuste toetamine	2012 - 2015	Projektid, KOV, teised omavalitsused	KOV, teised KOV-d
Toimuvad esmaabikoolitused	pidev	Projektid, KOV, erasektor, MTÜ-d	KOV, erasektor, MTÜ-d

Eesmärk : Haanja vallas on tagatud esmatasandi arstiabi teenus ja eriarsti, nõustamis- ning rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus kooskõlas vastava seadusandlusega

Oodatavad tulemused:

- Isikutele, kellel puudub transpordivõimalus, on tagatud tasuline vallapoolne transporditeenus arstiabi saamiseks
- Tagatud on erakorralise ja esmatasandi arstiabi teenuse osutamiseks ligipääs kõigi abivajajateni
- Tagatud on perearstiteenus seadusest tuleneval tasemel
- Perearsti punktid on kaasajastatud

<ul style="list-style-type: none"> • Esmane nõustamisteenus on kättesaadav Haanja vallas • Apteegiteenus Ruusmäel ja Haanjas on kättesaadav kogu töönädala vältel 			
Saavutamise indikaatorid: Perearstiteenuse kasutamise kättesaadavus Rahulolu terviseteenustega Nõustamisteenuse kättesaadavus vallas			
Tegevus	Teostamise aeg	Rahastamise allikas	Vastutaja
Teede läbitavuse tagamine	pidev	Riik, KOV	Riik, KOV
Suunaviitade ja teetähiste paigaldamine	pidev	KOV, riik, külakogukonnad,	KOV, MTÜ-d, külakogukonnad, omanikud
Perearstipunktide ruumide kaasajastamine Haanjas ja Ruusmäel	2012 - 2015	Projektid, KOV, eraettevõtjad	KOV, eraettevõtjad
Vahendite eraldamine transporditeenuse osutamiseks abivajajatele	pidev	Projektid, KOV,	KOV, lepingupartnerid
Perearstiteenuse ja eriarsti teenuse kättesaadavus ravikindlustuseta inimestele	pidev	KOV	KOV
Esmase nõustamisteenuse osutamise jätkamine valla tasandil	pidev	KOV	KOV

10. Joonised ja tabelid

Joonis 1 Haanja valla paiknemine Eestis ja Võru maakonnas

Joonis 2 Rahvaarv Haanja vallas 2000 - 2008.

Joonis 3 Haanja valla rahvastiku sooline ja vanuseline jaotus 2010 aasta alguse seisuga.

Joonis 4 Elussünnid Võru maakonnas 2000 - 2008 ema vanuse järgi.

Joonis 5. Sündimuse üldkordaja Haanja vallas ja Eestis.

Joonis 6 Surmad Võru maakonnas ja Haanja vallas (paremal) 2000 – 2009 soo järgi.

Joonis 7 Suremuskordaja Haanja vallas ja Eestis. Allikas: Statistikaamet

Joonis 8 Võru maakonna elanike osakaal rahvuste järgi 2008. Allikas: Statistikaamet

Joonis 9 Haanja valla eelarve 2000 – 2008. Allikas: KOV

Joonis 10 Haanja valla eelarve elaniku kohta (kroonides). Allikas: KOV

Joonis 11. Eesti kohalike omavalitsuse võimekuse indeks (koondkart). Allikas: Statistikaamet⁴

Joonis 12 Palgatöötajate kuukeskmne brutotulu eestis, Võrumaal ja Haanja vallas 2004 – 2009

Joonis 13 Registreeritud töötute arv 2004 – 2010 Haanja vallas.

Joonis 14 Demograafiline tööturusurveindeks Haanja vallas 2000 – 2009. Allikas: Statistikaamet

Joonis 15 Majanduslikult aktiivsed üksused töötajate arvu järgi Haanja vallas 2004 – 2008.

Joonis 16 Majanduslikult aktiivsed üksused Haanja vallas juriidilise vormi järgi 2004 – 2009.

Joonis 17 Töövõimetuspensionini saajad Võru maakonnas 2005 – 2010

Joonis 18 Laste arv Haanja valla lasteaia ja üldhariduskoolis.

---

⁴ Siseministeeriumi tellimusel 2009. aastal OÜ Geomedia poolt läbi viidud analüüs hõlmas järgmisi näitajaid:

- Linna või valda moodustav rahvastik ja maa
- _ Kohaliku majanduse tugevus ja mitmekesisus
- _ Linna või valla elanikkonna heaolu
- _ Kohaliku omavalitsuse finantsolukord
- _ Kohaliku omavalitsuse organisatsiooni tugevus
- _ Kohaliku omavalitsuse avalike teenuste maht ja mitmekesisus

Tabel 1 Rahvaarv Haanja vallas 2005 – 2010.

Tabel 2 Haanja valla rahvastiku sooline ja vanuseline jaotus 2005 – 2010.

Tabel 3 Elussündinud Haanja vallas 2000 – 2009.

Tabel 4 Sünnid, surmad ja loomulik iive Võru maakonnas ja Haanja vallas 2005 – 2009.

Tabel 5. Rahvaarv ja asustustihedus Haanja vallas 2005 - 2010. Allikas: Statistikaamet

Tabel 6 Tulumaksu laekumine Haanja vallas. Allikas EMTA

Tabel 7 Maksumaksjate arv ja osakaal 2005 – 2009

Tabel 8 Brutotulu saajate arv Eestis, Võru maakonnas ja Haanja vallas 2005 – 2009.

Tabel 9 Miinimumpalga saajate arv ja osakaal 2005 – 2009.

Tabel 10 Ravikindlustusega kaetud inimeste osakaal Haanja vallas ja Võru maakonnas perearsti nimistute alusel 2004-2009.

Tabel 11 Töövõimetuspensioni saajate arv ja osakaal Võru maakonna tööealisest elanikkonnast.

Tabel 12 Toimetulekutoetused 2005-2009

Tabel 13 Sotsiaaltoetuste summad Haanja vallas 2005 – 2009.

Tabel 14 Teistes valdades alus- ja üldharidust omandavad Haanja valla lapsed 2005 – 2009.

Tabel 15 Alaealiste asjade komisjonis arutelul olnud Haanja valla noorte süüteod 2005 – 2009.

Tabel 16 Huviringide rahastamine 2005 - 2009

Tabel 17 Võru politseijaoskonnas registreeritud kuritegevus 2005 – 2009.

Tabel 18 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas 2007 – 2009 alaealiste poolt toime pandud kuritegude osakaal avastatud kuritegudest

Tabel 19 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas 2005 – 2009 registreeritud salajased vargused

Tabel 20 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas 2006 – 2009 registreeritud isikuvastased kuriteod

Tabel 21 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas 2005 – 2009 registreeritud kehalise väärkohtlemise juhtumid

Tabel 22 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas registreeritud korduvad mootorsõiduki joobes juhtimised

Tabel 23 Võru politseijaoskonnas ja Haanja vallas registreeritud väärteod 2005 – 2009.

Tabel 24 Päästeametis registreeritud tulekahjude arv Haanja vallas 2005 – 2009.

11. Kasutatud allikad

1. Eesti Statistikaamet www.stat.ee
2. Kohaliku omavalitsuse ja maakonna terviseprofili koostamine, Tervise Arengu Instituut, Tallinn, 2009.
3. Maksu- ja Tolliamet www.emta.ee
4. Sotsiaalkindlustusamet www.ensib.ee
5. Tervise Arengu Instituut www.tai.ee
6. Töötukassa www.tootukassa.ee
7. Võru maakonna terviseprofiil www.werro.ee/tervis
8. Haanja valla kodulehekülg www.haanja.ee
9. Haanja Vallavalitsus
10. Haanja Valla arengukava 2005 - 2014
11. Haanja valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava
12. Võru Maavalitsus

12. Mõisted

Eesmärk: hetkeolukorra analüüsi alusel püstitatud konkreetne siht, mis väljendab taotletavat mõju või tulemust.

Elukeskkond: koosneb füüsilisest ehk loodus- ja tehiskeskkonnast (pinnas, õhk, vesi, rohealad, hooned, rajatised, teed), sotsiaal-majanduslikust keskkonnast (tööhõive, haridus, kultuur, transport, elamumajandus, tööstus, teenused, tervishoid, hoolekanne jne) ja psühho-sotsiaalsest keskkonnast (suhted kogukonnas, valitsemise tavad, poliitikakujundamise viisid jne).

Elukvaliteet: inimarengut ja ühiskonna arengut mõjutavate sotsiaalsete, tervise-, majanduslike ja keskkondlike tingimuste vastastikuse koostoime tulemus. Elukvaliteet on inimestele kättesaadavate kaupade ja teenuste kvantiteedi ja kvaliteedi mõõdik.

Kaasamine: ühenduse liikmeskonna või sihtrühma paremini rakendamine või aktiveerimine oma eesmärkide saavutamisel ja nende üle otsustamisel; avaliku võimu või äriettevõtete tegevus, mille sihiks on anda kodanikele või neid esindavatele ühendustele võimalus osaleda neid mõjutavate otsuste tegemisel.

Kogukond: rühm inimesi, kes jagab ühist kultuuri, väärtusi ja norme, omab ühist identiteeti ning on organiseerunud sotsiaalsesse struktuuri vastavalt mingi aja jooksul arenenud suhetele. Üksikisikud võivad kuuluda mitmesse kogukonda, mis põhinevad kas asukohal, tegevusalal või ühistel sotsiaalsetel või vaba aja veetmise huvidel. Kogukond võib olla ka virtuaalne, näiteks kujuneda interneti vahendusel.

Kogukonna kaasatus: protsess, mille kaudu tekib inimestel võimalus aktiivselt osaleda neid puudutavate küsimuste määratlemises, nende elu mõjutavate tegurite üle otsustamises, poliitikate kujundamises ja elluviimises, teenuste planeerimises, arendamises ja osutamises ning muutuste saavutamiseks vajalikes tegevustes.

Kogukonna tervist toetav tegevus: kogukonna võimestumisele, identiteedi arengule ja elukorraldusele suunatud tegevus. Tegevuse sisu on osalemine oluliste prioriteetide määramisel, otsuste tegemisel, strateegiate planeerimisel ja nende rakendamisel parema tervise saavutamiseks.

Sotsiaalne sidusus: Euroopa Nõukogus kasutatava mõiste kohaselt mõeldakse sotsiaalse sidususe all ühiskonna võimekust tagada oma kõigi liikmete heaolu, vähendada erinevusi ja vältida polariseerumist. Sidus ühiskond koosneb üksteist toetavatest vabadest inimestest, kes saavutavad ühiseid eesmärke demokraatlikult.

Sotsiaalsed võrgustikud: sotsiaalsed struktuurid, mis koosnevad üksikisikutest ja gruppidest, mis on seotud omavahel spetsiifiliste suhetega, näiteks ühiste väärtuste, visiooni, ideede, ressursside või sõpradega.

Tervis: täieliku füüsilise, vaimse ja sotsiaalse heaolu seisund, mitte üksnes haiguse või

puuete puudumine (Maailma Terviseorganisatsiooni põhikiri). Tervis on globaalse ökosüsteemi osa ja jätkusuutliku arengu eesmärk.

Tervisedendus: protsess, mis võimaldab inimestel suurendada kontrolli oma tervise üle ja sellega tervist parandada.

Terviskäitumine: igasugune üksikisiku praegusest või eelnevast terviseseisundist johtuvalt ettevõetud tegevus tervise edendamiseks, kaitsmiseks või säilitamiseks, olenemata sellest, kas selline käitumine on lõppkokkuvõttes objektiivselt tõhus või mitte.

Tervisemõjurid ehk -determinandid: personaalsed, sotsiaalsed, majandus- ja keskkonnategurid, mis mõjutavad üksikisikute või elanikkonna tervist.

Terviseprofiil: elanike tervise ja seda mõjutavate tegurite kvantitatiivne ja kvalitatiivne kirjeldus, mis määratleb probleemid, sekkumist nõudvad valdkonnad ja vajalikud tegevused.

Terviseteenused: kõik osutatavad ja inimestele kättesaadavad teenused, mis avaldavad mõju inimese vaimse ja füüsilise tervise seisundile.

13. Haanja valla terviseprofili koostajad

Haanja valla terviseprofili 2010 koostamisse panustasid järgmised inimesed:

Anne Heier

Anu Nirk

Elle Sinisalu

Evi Lestberg

Juri Gotmans

Mare Udras

Maie Kalnapenkis

Taimi Kopli

Ülle Puustusmaa